АР-м имэфэкI къэсынкIэ къэнагъэр мэфи 6

Адыгэ макъ

№ 192 (19706)
2010-рэ илъэс
МЭФЭКУ
IОНЫГЪОМ и 30

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгеим и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан Къэбэртэе-Бэлъкъарым и Президентэу Къанэкъо Арсен иинаугурацие хэлэжьагъ

КъБР-м и Президентэу Къанэкъо Арсен ятIонэрэу мы IэнатIэм зэрэIухьагъэм фэгъэхьыгъэ зэIукIэ республикэм иправительствэ и Унэ Iоныгъом и 27-м щыкIуагъ.

ИкIэрыкIэу хадзыжьыгъэ пащэм иприсягэ ыуж КъБР-м и Конституционнэ Суд и Тхьаматэу Геляхов Абдулахь КъБР-м и Президент IэнатIэ Къанэкъо Арсен зэрэIухьагъэр къыIуагъ.

КъБР-м и Президент фэгушIонхэу хьэкIабэ къэкIуагъ: къэралыгъо хабзэм ифедеральнэ ыкIи ирегион органхэм ялIыкIохэр, Темыр Кавказым хэхьэрэ республикэхэм, Урысыем икрайхэм ыкIи ихэкухэм яIэшъхьэтетхэр, политическэ партиехэм, общественнэ ыкIи дин объединениехэм япащэхэр.

Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхьаматэ игуадзэу, УФ-м и Президент иполномочнэ лIыкIоу СКФО-м щыIэ Александр Хлопониныр УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевым ишIуфэс псалъэу КъБР-м и Президент ыцIэкIэ къыгъэхьыгъэм къеджагъ. Полномочнэ лIыкIом хигъэунэфыкIыгъ Темыр Кавказым иреспубликэхэм ялIыкIохэр зыхэлэжьэгъэхэ мы хъугъэшIагъэм мэхьанэшхо зэриIэр.

— Кавказыр зэтеутыгъэу щытыжь хъущтэп, нахь зэтегъэпсыхьагъэ хъунхэм пае зыщызэкъохьэхэрэ чIыпIэу Кавказыр хъун фае, — хигъэунэфыкIыгъ Хлопониным.

А. Къанэкъом Iофтхьабзэм къекIолIэгъэ пстэуми зэрафэразэр къыIуагъ ыкIи хигъэунэфыкIыгъ республикэм экономикэм ихэхъоныгъэкIэ, социальнэ зыпкъитыныгъэмкIэ ыкIи общественнэ зэзэгъыныгъэмкIэ курсэу пхырищырэр зэрэлъигъэкIотэщтымкIэ цыхьэу къыфашIыгъэр къызэригъэшъыпкъэжьыщтыр.

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан Къанэкъо Арсен КъБР-м и Президент IэнатIэ зэрэIухьагъэм пае фэгушIуагъ ыкIи мы аужырэ илъэсхэм нахьышIум ылъэныкъокIэ республикэм фэхъурэ зэхъокIыныгъэхэм осэшхо афишIыгъ.

— Лъытэныгъэ зыфэсшIырэ Арсен Башир ыкъор! Урысые Федерацием и Президент цыхьэшхоу къыпфишIыгъэр къэулэжьыгъ, пшъэдэкIыжь ин зыхэлъ IэнатIэм ятIонэрэ пIалъэкIэ укъыIунэжьынэу ащ игъо ылъэгъугъ. Къэбэртэе-Бэлъкъарыр Урысыем икъыблэ инэмыкI регионхэм нахьышIум ылъэныкъокIэ ренэу къахэщыщтыгъ, ау анахьэу мы аужырэ уахътэм бэдэд зэшIошъухын шъулъэкIыгъэр, — хигъэунэфыкIыгъ ТхьакIущынэ Аслъан. — О пшъхьэкIи, къош республикэм щыпсэурэ пстэуми сышъуфэлъаIо насыпрэ щыIэкIэшIурэ шъуиIэнэу, мамырныгъэ дунаим телъынэу!

Торжественнэ зэхахьэм ыуж хьакIэхэр Къэралыгъо концерт залым рагъэблэгъагъэх, IэкIыб къэралхэм ыкIи Урысыем эстрадэмкIэ яартистхэр зыхэлэжьэгъэ мэфэкI концерт ащ къыщатыгъ.

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкъу

Iоф зэдашIэщт

Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу, КПРФ-м и Адыгэ шъолъыр къутамэ и Комитет и Секретарэу хадзыгъэ Евгений Саловым тыгъуасэ IофшIэгъу зэIукIэгъу дыриIагъ. Къэблэгъэрэ хэдзынхэм партиер ахэлэжьэным зэрэфэхьазырым, тапэкIэ зэрэзэдэлэжьэщт шIыкIэхэм, нэмыкI лъэныкъохэми бгъуитIур атегущыIагъ.

Урысыем икоммунистическэ партие иреспубликэ Комитет и Секретарэу агъэнэфэгъэ Е.Саловым республикэм ипащэ пэублэм къыфэгушIуагъ, гъэхъэгъэшIухэр ышIынхэу къыфэлъэIуагъ.

— Компартием и Адыгэ шъолъыр къутамэ иIофшIэн зэрэзэхищэрэм сыдигъуи тынаIэ тетэгъэты ыкIи тегъэразэ, — къыIуагъ ТхьакIущынэ Аслъан. — ЗэфыщытыкIэ дэгъоу тиIэр тапэкIи лъыдгъэкIотэщт, цIыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу шIыгъэным фэлэжьэрэ лъэныкъо пстэуми тызэгъусэу Iоф адэтшIэщт. Хэдзынэу къэблагъэхэрэм закъыфэбгъазэмэ, ахэм ахэлэжьэщт партиехэм япчъагъэ нахьыбэ хъу къэс, цIыфхэм къызыхахын алъэкIыщт кандидатурэхэми ахэхъощт, ащи мэхьанэшхо иI.

Республикэм игъэцэкIэкIо хэбзэ органхэмрэ партиемрэ яIо зэхэлъэу зэрэзэдэлажьэхэрэр, ащ ишIуагъэкIэ социальнэ мэхьанэ зиIэ Iофыгъохэр зэшIохыгъэ зэрэхъухэрэр нэужым гущыIэ зыштэгъэ Е.Саловым къыIуагъ. Пшъэрылъ шъхьаIэу компартием зыфигъэуцужьэу къыгъэнэфагъэр цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр ары. Президентым иполитикэ зэрэдыригъаштэрэр къыхигъэщызэ, республикэм шIуагъэ къыфэзыхьын зылъэкIыщт программэхэм ахэлэжьэнхэм зэрэфэхьазырхэр къыIуагъ.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

«Единэ Россием» зэхэсыгъо иIагъ

Урысые политическэ партиеу «Единэ Россием» и Адыгэ шъолъыр къутамэ и Политсовет тыгъуасэ, Iоныгъом и 29-м, игъэкIотыгъэ зэхэсыгъо иIагъ. Ащ иIофшIэн хэлэжьагъ Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан.

2011-рэ илъэсым гъэтхапэм и 13-м АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэм яхэдзынхэу щыIэщтхэм языфэгъэхьазырын, ахэм ахэлэжьэщтхэм якандидатурэхэр партием хэтхэм пэшIорыгъэшъэу къызэрэхахыщтхэм фэгъэхьыгъэу къэгущыIагъ партиеу «Единэ Россием» и Адыгэ шъолъыр къутамэ и Политсовет и Секретарэу Iэщэ Мухьамэд. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, партием ихэдзын кампаниеу «Гъатхэ — 2011»-рэ зыфиIорэм зикандидатурэхэр къыщызыгъэлъагъо зышIоигъохэм Iоныгъом и 17-м къыщегъэжьагъэу и 26-м нэс ялъэIу тхылъхэр ВПП-у «Единэ Россием» ишъолъыр гъэцэкIэкIо комитет е АР-м имуниципальнэ образованиехэм мы партием ичIыпIэ къутамэхэу ащызэхэщагъэхэм къагъэхьынхэ фэягъэ. Ащ къыхэкIэу а уахътэм къыкIоцI зэкIэмкIи ащ фэдэ лъэIу тхылъи 140-рэ фэдиз къагъэхьыгъ: партием исатыр хэтхэу нэбгыри 116-мэ ыкIи партием дезыгъаштэхэрэ нэбгырэ 24-мэ. Партие кIоцIым щыкIощт хэдзынхэм ахэлэжьэщтых общественнэ организациехэм ыкIи «Единэ Россием» и НыбжьыкIэ Гвардие» ишъолъыр къутамэ исатыр хэтхэр.

Нэужым Политсоветым и Секретарь игуадзэу А. Лузиным кандидатурэхэм якъэгъэлъэгъон партием зэрэзэхищэщтым, бюллетеньхэр зэрагъэхьазырыщтхэм, лъытэкIо комиссиехэр зэрэзэхащэщт шIыкIэм, нэмыкI лъэныкъохэм къатегущыIагъ.

Социальнэ мэхьанэ зиIэ партийнэ проектхэу «КIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэр — кIэлэцIыкIухэм апай» ыкIи « Урысыем ибиблиотекэхэр» зыфиIохэрэм ягъэцэкIэн Адыгеим зэрэщырагъажьэрэр М. Iащэм къыIуагъ.

«Единэ Россием» къыгъэхьазырыгъэ проектым диштэу 2010-рэ илъэсым Iоныгъо мазэм къыщегъэжьагъэу шэкIогъум нэс УФ-м исубъект пстэуми зэнэкъокъухэр зэхащэщтых. Ащ фэгъэхьыгъэ къэбар партием ифедеральнэ ыкIи регинальнэ сайтхэм къарыпхын плъэкIыщт.

КIАРЭ Фатим.

ОТЧЕТ-ХЭДЗЫНХЭР

Ветеранхэм зэфэс яIагъ

Адыгэ Республикэм иветеранхэм яя 5-рэ зичэзыу зэфэс АР-м и Правительствэ зычIэт унэм Іоныгъом и 28-м щыкIуагъ. Къэлэ ыкIи район ветеран организациехэм къарыкIыгъэ лIыкIуи 112-рэ зэфэсым къекIолIэгъагъ.

Зэфэсым иIофшIэн хэлэжьагъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Анатолий Ивановыр, АР-м и Президентрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипащэу Владислав Федоровыр.

АР-м и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъанэ, АР-м и Парламент ыкIи АР-м и Правительствэ аціэкІэ къызэрэугъоигъэхэм шІуфэс къарихыгъ А. Ивановым. Ветеранхэм псаунигъэ пытэ яІэнэу, Іофтхьабзэу зэхащагъэм шІуагъэ къытынэу къафэлъэІуагъ.

Зэфэсым къыщыгущыІагъэх ыкIи зэфэситІум азыфагу яIофшIэн зэрэзэхэщэгъагъэм ехьылIэгъэ зэфэхьысыжьхэр къашIыгъэх АР-м иветеранхэм я Совет итхьаматэу Генрих Бартащукрэ ревизионнэ комиссием ипащэу В. Филатовамрэ.

Докладым ехьылIагъэу къэгущыIагъэх Тэхъутэмыкъое районым иветеранхэм я Совет итхьаматэу А. Черник, ТекIоныгъэм ия 65-рэ илъэс фэгъэхьыгъэ Парадэу Москва щыкIуагъэм хэлэжьагъэу С. Iэшъынэр, Теуцожь районым иветеранхэм я Совет итхьаматэу Ю. НэмытIэкъор, нэмыкIхэри.

Зэфэсым ветеранхэм ареспубликэ Совет хэтыщтхэр щыхадзыгъэх. АР-м иветеранхэм я Совет итхьаматэу икIэрыкIэу хадзыжьыгъ Генрих Бартащук. КъызэIукIагъэхэм 2011-рэ илъэсыр мамырныгъэмрэ зэгурыIоныгъэмрэ я Илъэсэу гъэнэфэгъэным ехьылIэгъэ джэпсалъэкIэ Адыгэ Республикэм и Президент зыфагъэзагъ.

Урысые Федерацием иветеранхэм яя 7-рэ зэфэсэу щыIэщтым Адыгэ Республикэм ыцIэкIэ хэлэжьэнхэу хадзыгъэх Г. Бартащукрэ М.Тхьагъэпсэумрэ.

КIАРЭ Фатим.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Законностым игъэпытэн гъэхъагъэу щишIыгъэхэм, илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, уголовнэ-гъэцэкIэн системэм ихэхъоныгъэ иIахьышIо зэрэхишIыхьэрэм ыкIи цIыфэу дэхыгъэхэр гъогу тэрэз тещэжьыгъэнхэм епхыгъэ IофшIэным чанэу зэрэхэлажьэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **ЯхъулIэ Ибрахьим Теуцожь ыкъом,** Урысыем и ФСИН ублэпIэ профессиональнэ гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ ифедеральнэ бюджет учреждениеу «Профессиональнэ училищэу N 200-м» идиректор.

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, Адыгэкъалэ иунэ-коммунальнэ хъызмэт ихэхъоныгъэ IэпэIэсэныгъэ ин хэлъэу иIахьышIо зэрэхишIыхьэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Мэлгощ Азмэт Махьмудэ ыкъом,** Адыгэкъалэ изэтегъэпсыхьан фэгъэзэгъэ МУП-у «Услуга» зыфиIорэм иучасткэ ипащэ.

***

Мэкъу-мэщым ылъэныкъокIэ гъэхъагъэу яIэхэм, илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыряIэу Iоф зэрашIэрэм ыкIи Адыгеим фермерствэр зыщызэхащагъэр илъэс 20 зэрэхъурэм япхыгъэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афэгъэшъошагъэнэу:

— Сидоров Юрий Александр ыкъом, Джэджэ районымкIэ мэкъумэщ (фермер) хъызмэтшIапIэм ипащэ;

— Рыбин Вячеслав Николай ыкъом, Красногвардейскэ районымкIэ мэкъумэщ (фермер) хъызмэтшIапIэм ипащэ;

— Цышэ Тыркубый Абдулахь ыкъом, Красногвардейскэ районымкIэ мэкъумэщ (фермер) хъызмэтшIапIэм ипащэ.

IэпэIэсэныгъэ ин зэрахэлъым, илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыряIэу Iоф зэрашIэрэм, промышленностым ихэхъоныгъэ яIахьышIо зэрахашIыхьэрэм ыкIи машинэшIым и Мафэ фэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афэгъэшъошагъэнэу:

— Къуижъ Аскэр Хьамидэ ыкъом, Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэмкIэ ыкIи сатыумкIэ и Министерствэ промышленностымкIэ иотдел ипащэ:

— Эльдин Анатолий Василий ыкъом, ОАО-у «Мыекъопэ редукторышI заводыр» зыфиIорэм иэлектрогазосварщик.

Семинар афызэхащагъ

Лъыр зыщахащырэ Адыгэ республикэ станцием Іоныгъом и 27-м журналистхэм апае семинар щыIагъ. Ар зыфэгъэхьыгъагъэр донорствэм епхыгъэ Iофыгъохэм нахь игъэкIотыгъэу атегущыIэгъэныр, журналистэу а темэр къэзыгъэлъагъохэрэр непэ къиныгъоу щыIэхэм нахь куоу ащыгъэгъозэгъэнхэр ары.

Семинарым къекIолIагъэхэр Iофыгъоу зытегущыIэщтхэм нахь хэшIыкI фыряIэ хъуным пае зэхэщакIохэм апэрапшIэу теорием зыфагъэзагъ, нэужым станцием иIофшIакIэ нэIуасэ зыфашIыгъ.

Теорием ылъэныкъокIэ анахь анаIэ зытырагъэтыгъэр IэзэпIэ учреждениехэм лъэу ящыкIагъэр ягъэгъотыгъэным епхыгъэ къиныгъоу мы лъэхъаным къулыкъур зыхэтыр ары. Журналистхэм къафаIотагъ донорствэм зегъэушъомбгъугъэнымкIэ къэралыгъо Программэм Iоф зэришIэрэр, лъыр цIыфхэм зэратырэ, ар зэрауплъэкIурэ, нэужым зэраIыгъырэ шIыкIэр, кIэкIэу къэпIон хъумэ, сымаджэм ар хакIэным нэсыфэ рашIылIэрэр зэкIэ.

— Зэрэ Урысыеу къиныгъоу зыхэтым — IэзэпIэ учреждениехэм ящыкIэгъэ лъым фэдиз зэрамыгъотырэм — тэри тщиухьагъэп, — еIо лъыр зыщахащырэ Адыгэ республикэ станцием иврач шъхьаIэу ЦуукI Малыч. — ТхьамыкIагъохэм, медицинэ IэпыIэгъу зэрагъэгъотын фаехэм тхьаумафи, мэфэкIи яIэп — лъыр мафэ къэс ящыкIагъ. Зыщышъумыгъэгъупш, непэ цIыф горэм ищыIэныгъэ къэжъугъэнэжьын шъулъэкIыгъэмэ, неущ шъори зыгорэ IэпыIэгъу къышъуфэхъужьыщт.

Семинарым хэлэжьагъэхэм врач шъхьаIэм къаригъэлъэгъугъ станцием оборудованиеу чIэтыр, Iоф зэрашIэрэр къафиIотагъ, упчIэхэм яджэуап къаритыжьыгъ.

ТХЫЛЪЫКIЭХЭР

Адыгеим ичернобыльцэхэм афэгъэхьыгъ

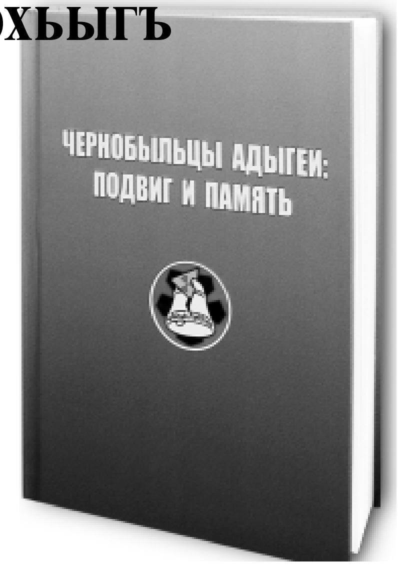

Республикэ тхылъ тедзапIэм «Чернобыльцы Адыгеи: подвиг и память» зыфиIорэ тхылъыр къыдигъэкIыгъ. Чернобыль тхьамыкIэгъошхо къызыщыхъугъэр илъэс 25-рэ хъущт къэкIорэгъэм, ащ епхыгъэу мы сборникыр къыдагъэкIыгъ. Энциклопедие нэшанэ зиIэ тхылъым къыдэхьагъэх 1986-рэ илъэсым щыIэгъэ тхьамыкIагъом икIэуххэм ядэгъэзыжьын хэлэжьагъэхэм, 1957-рэ илъэсым Челябинскэ хэкум ит ПО-у «Маякым» къыщыхъугъэгъэ аварием икIэуххэм ядэгъэзыжьын зиIахь хэзышIыхьагъэхэм, Урысыем ядернэ IашэмкIэ икомплекс иподразделениехэм яветеранхэм ябиографиехэр. ПстэумкIи нэбгырэ 900-м ехъу мыщ къыщыхэтыгъэ хъугъэ. Къалэу Припять щыпсэухэрэм, а тхьамыкIагъоу къэхъугъагъэм икIэуххэм ядэгъэзыжьын хэлэжьагъэхэм ягукъэкIыжьхэр, Чернобыль фэгъэхьыгъэ повестэу «Тихая война» зыфиIоу Евгений Саловым ытхыгъэм щыщ пычыгъохэр, чернобыльцэхэм якIалэхэм ыкIи япхъорэлъфхэм къатхыгъэхэр, тиреспубликэ ыкIи хэгъэгум зэрэпсаоу чернобыль движением хэхъоныгъэу щишIыгъэм епхыгъэ документхэр мы тхылъым къыдэхьагъэх.

Материалхэм якъэугъоинкIэ ыкIи язэгъэфэнкIэ анахь Iофышхо зышIагъэхэр 1987-рэ илъэсым Чернобыль къыщыхъугъэ тхьамыкIагъом икIэуххэм ядэгъэзыжьын хэлэжьагъэу, Союзэу «Чернобылец» зыфиIорэм иреспубликэ къутамэ итхьаматэу Валерий Евдачковымрэ филологэу Светлана Саловамрэ. Республикэ Парламентым идепутатэу, тхакIоу, Чернобыль къыщыхъугъэ тхьамыкIагъом икIэуххэм ядэгъэзыжьын хэлэжьагъэу Евгений Саловым тхылъыр редактировать ышIыгъ.

Тхылъэу «Чернобыльцы Адыгеи: подвиг и память» зыфиIорэм икъыдэгъэкIынкIэ IэпыIэгъу къафэхъугъэх Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр, Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет. Тхылъым икъыдэгъэкIынкIэ заказыр къызытыгъэр Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырыIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет —Хасэм ипресс-къулыкъу

МэфэкI Iофтхьабзэхэм ащыщхэр

шъугу къэтэгъэкIыжьых

Адыгэ Республикэр зызэхащагъэр илъэс 19 зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ мэфэкI Iофтхьабзэхэр **чъэпыогъум и 1-м** къыщегъэжьагъэу **и 9-м** нэс зэхащэщтых.

Чъэпыогъум и 1-м сыхьатыр 12.00-м республикэр зызэхащагъэм фэгъэхьыгъэ торжественнэ зэIукIэмрэ концертымрэ АР-м и Къэралыгъо филармонием щыкIощт.

Чъэпыогъум и 2-м сыхьатыр 8.00 — 14.00-м республикэ ермэлыкъыр Мыекъуапэ иурамхэу Краснооктябрьскэмрэ Советскэмрэ ащызэхащэщт.

Мы мэфэ дэдэм **сыхьатыр 18.30-м** Адыгэ культурэм ия V-рэ Дунэе фестиваль АР-м и Къэралыгъо филармонием торжественнэу къыщызэIуахыщт.

Чъэпыогъум и 4-м сыхьатыр 17.00-м 2010-рэ илъэсымкIэ лэжьыгъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ театрализованнэ къэгъэлъэгъон щыIэщт. Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъарым ыкIи Урысыем иэстрадэ ижъуагъохэр ащ хэлэжьэщтых. Iофтхьабзэр зыщырекIокIыщтыр Мыекъуапэ игупчэу Лениным ыцIэкIэ щытыр ары.

Чъэпыогъум и 5-м сыхьатыр 20.30 — 22.00-м Лениным ыцIэкIэ щыт гупчэм Урысыем иэстрадэ ижъуагъохэм концерт къыщатыщт.

Ермэлыкъым шъукъетэгъэблагъэ

Адыгэ Республикэм экономикэ хэхъоныгъэмкIэ ыкIи сатыумкIэ и Министерствэ Адыгэ Республикэр зызэхащагъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ **республикэ ермэлыкъ 2010-рэ илъэсым чъэпыогъум и 2-м** къалэу Мыекъуапэ щызэхещэ.

Къалэм щыпсэухэрэмрэ ихьакIэхэмрэ гъомылэпхъэ ыкIи мыгъомылэпхъэ товар лъэпкъ зэфэшъхьафхэр ащэфын алъэкIыщт.

Ермэлыкъым хэлэжьэнхэу рагъэблагъэх Адыгэ Республикэм ипромышленнэ ыкIи имэкъумэщ предприятиехэр, фермер ыкIи унэе IэпыIэгъу хъызмэтшIапIэхэр, сатыумрэ общественнэ гъэшхэнымрэ япредприятиехэр, унэе предпринимательхэр.

Ермэлыкъыр урамхэу Краснооктябрьскэмрэ Советскэмрэ ащыкIощт сыхьатыр **8.00-м къыщегъэжьагъэу 14.00-м нэс** Iоф ышIэщт.

Общественнэ лъыплъэкІо комиссиехэм ахэтыщтхэмкІэ кандидатурэхэм якъэгъэлъэгъон зэраублагъэм фэгъэхьыгъэу Общественнэ палатэм исекретарь макъэ къегъэІу

Урысые, межрегиональнэ, регион общественнэ объединениехэм апай

Федеральнэ законэу N 76-р зытетэу «Шъхьафитынчъэу зыщаІыгъхэм ачІэс цІыфхэм яфитыныгъэхэр амыукъонхэм общественностыр зэрэлъыплъэрэм ыкІи шъхьафитынчъэу зыщаІыгъхэм ачІэсхэм ІэпыІэгъу ятыгъэным яхьылІагъ» зыфиІоу 2008-рэ илъэсым мэкъуогъум и 10-м аштагъэм тегъэпсыхьагъэу 2010-рэ илъэсым Іоныгъом и 1-м къыщыублагъэу Урысые Федерацием ирегион 50-мэ общественнэ лъыплъэкІо комиссиехэм ахэтыщтхэмкІэ кандидатурэхэм якъэгъэлъэгъон зэращаублагъэмкІэ макъэ къэсэгъэІу.

Общественнэ объединениехэм игъо афэсэлъэгъу общественнэ лъыплъэкІо комиссиехэм ахэтыщтхэмкІэ кандидатурэхэм якъэгъэлъэгъон хэлэжьэнхэу ыкІи Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ исекретарэу Е. П. Велиховым ыцІэкІэ лъэІу тхылъ мэфэ 60-м къыкІоцІ арагъэхьынэу, джащ фэдэу федеральнэ законым къыдилъытэрэ нэмыкІ документхэри ащ гъусэ фашІынхэу.

Урысые Федерацием ирегионхэм яспискэу общественнэ лъыплъэкІо комиссиехэм ахэтыщтхэмкІэ кандидатурэхэм якъэгъэлъэгъон зыщаублагъэхэр:

Гупчэ федеральнэ округыр
1. Белгородскэ хэкур
2. Брянскэ хэкур
3. Владимирскэ хэкур
4. Воронеж хэкур
5. Ивановскэ хэкур
6. Липецкэ хэкур
7. Костромской хэкур
8. Курскэ хэкур
9. Орловскэ хэкур
10. Московскэ хэкур
11. Тамбовскэ хэкур
12. Тверскэ хэкур
13. Тульскэ хэкур
14. къ. Москва

Темыр-КъохьэпІэ федеральнэ округыр
15. Республикэу Коми
16. къ. Санкт-Петербург
17. Мурманскэ хэкур
18. Псковскэ хэкур

Къыблэ федеральнэ округыр
19. Адыгэ Республикэр
20. Краснодар краир
21. Ростов хэкур

Темыр-Кавказ федеральнэ округыр
22. Дагъыстан Республикэр
23. Республикэу Ингушетиер
24. Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэр
25. Чэчэн Республикэр

Приволжскэ федеральнэ округыр
26. Республикэу Башкортостан
27. Республикэу Марий Эл
28. Республикэу Мордовиер
29. Республикэу Татарстан
30. Чуваш Республикэр — Чувашиер
31. Пермскэ краир
32. Кировскэ хэкур
33. Нижегородскэ хэкур
34. Пензенскэ хэкур
35. Самарскэ хэкур
36. Ульяновскэ хэкур

Урал федеральнэ округыр
37. Свердловскэ хэкур
38. Тюмень хэкур
39. Челябинскэ хэкур
40. Ханты-Мансийскэ автоном округыр — Югра
41. Ямало-Ненецкэ автоном округыр

Сыбыр федеральнэ округыр
42. Республикэу Тыва
43. Республикэу Хакасиер
44. Алтай краир
45. Красноярскэ краир
46. Забайкальскэ краир
47. Иркутскэ хэкур
48. Новосибирскэ хэкур
49. Омскэ хэкур
50. Томскэ хэкур

Урысые Федерацием исубъектхэм яобщественнэ лъыплъэкІо комиссиехэр гъэпсыгъэ зэрэхъущтхэ шІыкІэм фэгъэхьыгъэ къэбарыр Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ исайт ит: http:/www oprt.ru/.

Мыщ фэдэ телефонымкІэ шъукІэупчІэн шъулъэкІыщт: 8(495) 251-33-12.

Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ иекретарэу Е. П. ВЕЛИХОВ

Муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» ипащэу М. Н. Черниченкэм фэкІо

Муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ІэнатІэхэр щызыІыгъхэм ыкІи гъэзетэу «Майкопские новости» зыфиІорэм иредакцие цІыфхэм зэрар ямыхыгъэным епхыгъэ фитыныгъэу яІэхэр зэраукъуагъэхэм фэгъэхьыгъэ кІэух ЗэфэхьысыжЬ

Адыгэ Республикэм цІыфым ифитыныгъэхэмкІэ и Уполномоченнэ гражданкэу М.-м зыкъыфигъэзагъ, ащ итхьаусыхэ тхылъ зыфэгъэхьыгъэр муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ІэнатІэхэр щызыІыгъ цІыфхэм ыкІи гъэзетэу «Майкопские новости» зыфиІорэм иредакцие язекІуакІ ары. Къэбар жъугъэм иамал (гъэзетэу «Майкопские новости» зыфиІорэм) къыхиутыгъ административнэ пшъэдэкІыжь ащ зэрарагъэхьыгъэм фэгъэхьыгъэу.

Тхьаусыхэ тхылъым епхыгъэу цІыфым ифитыныгъэхэмкІэ Уполномоченнэм уплъэкІунэу зэхищагъэм нафэ къызэришІыгъэмкІэ, материалхэу «Хабзэу щыІэм къыдилъытэрэ лъэныкъохэр зэраукъуагъэхэм пае тазыр атыралъхьагъ» зыфиІохэу «Майкопские новости» зыфиІорэм 2010-рэ илъэсым мэкъуогъум и 25-м иномерхэу 132 — 133-м (4432 — 4433), 2010-рэ илъэсым бэдзэогъум и 9-м иномерхэу 144 — 145-м (4444 — 4445) къыхаутыгъэхэм административнэ пшъэдэкІыжь зыхьыхэу агъэнэфагъэхэм алъэкъуацІэхэр, ацІэхэр, ятацІэхэр, чІыпІэу Іоф зыщашІэрэр, ІэнатІэу аІыгъхэр къащаІох. А материалхэм нафэ къызэрашІырэмкІэ, муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистративнэ комиссие а къэбарыр къаІэкІигъэхьагъ.

Федеральнэ законэу N 152-р зытетэу «О персональных данных» зыфиІоу 2006-рэ илъэсым бэдзэогъум и 27-м къыдэкІыгъэм тегъэпсыхьагъэу сыд фэдэ къэбарэу физическэ лицэм епхыгъэр, мыщ къыхеубытэх ылъэкъуацІэ, ыцІэ, ятацІэ, мазэу, илъэсэу къызыхъугъэр, чІыпІэу зыщыпсэурэр, иунагъокІэ мылъкоу иІэр, гъэсэныгъэу зэригъэгъотыгъэр, сэнэхьатэу зэрылажьэрэр, хахьоу фэхъухэрэр — ежь гражданиным ышъхьэкІэ иданнэхэу зэрэщытхэр.

Урысые Федерацием и Президент и Указэу N 188-р зытетэу «Об утверждении перечня сведений конфиденциального характера» зыфиІоу 1997-рэ илъэсым гъэтхапэм и 6-м къыдэкІыгъэм, джащ фэдэу ыпшъэкІэ зигугъу къэтшІыгъэ Законым атегъэпсыхьагъэу цІыфым ышъхьэ фэгъэхьыгъэ къэбарыр ежь цІыфэу агъэмысэрэм ишІэ хэмылъэу е ащ епхыгъэ нэмыкІ унашъо горэ щымыІэу цІыфхэм алъагъэІэсынэу щытэп.

Тхьаусыхэ тхылъэу бзылъфыгъэм къаригъэхьыгъэм зыхэплъэхэм зэрагъэунэфыгъэмкІэ, гъэзетэу «Майкопские новости» зыфиІорэм къырагъэхьэгъэ цІыфхэу административнэ пшъэдэкІыжь зэрагъэхьыгъэхэм яхьылІэгъэ къэбарыр зэкІэ (ыпшъэкІэ къызэрэтІуагъэу, зышъхьашыгу къипхынэу щымытхэр) цІыф жъугъэхэм алъагъэІэсыгъ, ежь административнэ пшъэдэкІыжь зэрагъэхьырэм ащкІэ Іизын къарамытэу фитыгъэхэп ащ фэдэу зекІонхэу.

ПшъэдэкІыжь зыхьыхэрэм афэгъэхьыгъэ къэбарыр тхыгъэу ежь ашъхьэкІэ аІэкІагъэхьагъэп муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ІэнатІэхэр щызыІыгъхэм ыкІи гъэзетэу «Майкопские новости» иредакцие. А пстэуми уакъыпкъырыкІызэ зэфэхьысыжь пшІын хъумэ, мары укъызыфакІорэр: муниципальнэ образованием иадминистрацие пэщэ ІэнатІэхэр щызыІыгъхэмрэ зигугъу къэтшІыгъэ гъэзетым иредакциерэ цІыфым ифитыныгъэхэр аукъуагъэх.

Тхьаусыхэ тхылъым епхыгъэ уплъэкІуным нафэ къызэрэщыхъугъэмкІэ, муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ипащэ административнэ пшъэдэкІыжь зэрагъэхьырэ цІыфхэм афэгъэхьыгъэ къэбарыр къыхаутынэу унашъо ышІыгъэп, а ІофыгъохэмкІэ муниципальнэ акт гъэнэфагъи аштагъэу щытэп. Гъэзетэу «Майкопские новости» къыхиутыгъэ къэбарэу нэбгырэ пэпчъ фэгъэхьыгъэу щытыр къыІэкІэзыгъэхьагъэр муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие иотделэу ЖКХ-м и ГъэІорышІапІэ къалэхэм санитариемкІэ язытет фэгъэзагъэм иІофышІэхэр арых, ащкІэ унашъо афэзышІыгъэр муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» ипащэ игуадзэхэм ащыщ. ІэнатІэ зыІыгъхэм джащ тетэу цІыфыбэмэ яфитыныгъэхэр аукъуагъэх. Урысыем и Конституцие ия 23-рэ статья къызэриІорэмкІэ, хэти фитыныгъэ иІ ежь ищыІэныгъэ, ышъхьэ япхыгъэ къэбарым ышъхьашыгу къыримыхынэу, ащ пэшІуекІоу зекІохэрэм, Урысые Федерацием изаконодательствэ телъытагъэу граждан, административнэ ыкІи уголовнэ пшъэдэкІыжь арагъэхьы.

Урысые Федерацием и Конституцие ыкІи Адыгэ Республикэм и Законэу N 148-р зытетэу «Адыгэ Республикэм цІыфым ифитыныгъэхэмкІэ и Уполномоченнэ ехьылІагъ» зыфиІоу 2008-рэ илъэсым мэзаем и 13-м къыдэкІыгъэм ия 16-рэ статья сакъыпкъырыкІызэ, цІыфым ышъхьэкІэ епхыгъэ къэбарым Іоф дашІэ зыхъукІэ, ащ ифитыныгъэхэмрэ ишъхьафитыныгъэхэмрэ къэухъумэгъэнхэм пае игъоу афэсэлъэгъу:

1. Муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие ІэнатІэхэр щызыІыгъхэм административнэ пшъэдэкІыжь зэрагъэхьынэу щыт цІыфхэм ашъхьэкІэ якъэбар, тхыгъэу ащ къызэрезэгъыхэрэмкІэ тхылъ гъэнэфагъэ къаІэкІагъэхьагъэу щымытмэ, къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ къахарамыгъэутынэу.

2. Гъэзетэу «Майкопские новости» иредактор шъхьаІэ административнэ пшъэдэкІыжь зэрагъэхьынэу щыт цІыфхэм ашъхьэкІэ якъэбар, тхыгъэу ащ къызэрезэгъыхэрэмкІэ тхылъ гъэнэфагъэ къаІэкІагъэхьагъэу щымытмэ, къыхаримыгъэутынэу.

Муниципальнэ образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрацие игъоу фэсэлъэгъу цІыфхэм яфитыныгъэхэр зэраукъуагъэхэм фэгъэхьыгъэ дисциплинарнэ пщыныжьым ехьылІагъэу служебнэ зэхэфын зэхищэнэу.

Мы Зэфэхьысыжьым ихэплъэн фэхъугъэ кІэуххэм ыкІи цІыфхэм яфитыныгъэхэр зышкъ игъэуцожьыгъэнхэмкІэ Іофтхьабзэхэзэрахьагъэхэмафэгъэхьыгъэ къэбарыр Законым къыдилъытэрэ пІалъэм къыкІоцІ къытлъигъэІэсыжьынэу.

Адыгэ Республикэм цІыфым ифитыныгъэхэмкІэ и Уполномоченнэу А. Я. ОСОКИН

къ. Мыекъуапэ,
шышъхьэІум и 19, 2010-рэ илъэс

СИ УНИВЕРСИТЕТ

Гукъэкlыжьхэр мафэмрэ чэщымрэ афэдэхэу зэфэшъхьафых — гур къыдащаеу псынкlэ-нэфынэх, гури раутэхэу хьылъэ-чэфынчъэх. Сэ сигукъэкlыжьхэр сикlэлэгъу лъагъомэ къащежьэхэшъ, гушlуагъуи гукlаий схагъуатэзэ, сигъогугугъапlэхэр къыздагощы...

СикIэлъэгъу-студентыгъо илъэсхэр непэ фэдэу сыгу къэкIыжьхэзэ, зэуж-зэлъыкIохэу сынэгу кIэкIыжьых. Ахэр зытефагъэхэр блэкIыгъэ лIэшIэгъум ыгузэгу илъэсхэр арых. ЯтIонэрэ дунэе зэошхом текIоныгъэр къыщыдэзыхыгъэ хэгъэгум игъэхъэгъэ гушIуафэмэ тахэтэу зэокIэзыжь фэныкъоныгъэхэр зэхатшIэщтыгъэхэми, тызыкIэхъопсыщтыгъэ гугъэхэм тыщагъаIэу тыпсэущтыгъэ, теджэщтыгъэ. НыбжьыкIэгъури жъыгъори, насыпышIуагъэри насыпынчъагъэри зизэфэдэ щыIэныгъэр хэткIи зэдытиягъ. Непэрэ лъэхъаным ищыгъын дэхэ зэфэшъхьафхэмкIэ тымыгъэкIэрэкIэгъагъэми, тымынацIэу, нахьышIум тыкIэхъопсызэ, тигъашIэ лъыдгъэкIуатэщтыгъэ, тыпсэлъыхъощтыгъэ, нысащэхэми тахэтыщтыгъэ, хьадэгъэ-нэшхъэигъохэри зэдэдгощыщтыгъэх.

Сыгу къэкIыжьырэ илъэсхэр къинымгъэхэми, сыныбжьыкIагъэти, сынасыпышIуагъ, сигъашIэ ар ианахь лъэхъэнэ тхъэгъуагъ! ЦIыф щыIэныгъэр гъэшIэгъонэу зэхэлъ зыфаIорэр шъыпкъэ: сэ мы университетым сыщеджагъэп, ау сызычIэсыгъэ Адыгэ кIэлэегъэджэ училищымрэ илъэситIу кIэлэегъэджэ институтымрэ зы урам тетыгъэх. Зы урам къодыеп, зэпэчIынатIэхэу, якъэлэпчъэ дэхьагъухэр зэпэIутыгъэх. Тиклассмэ уарыплъымэ, институтым иклассхэр плъэгъущтыгъэх. Ары пакIошъ, тиеджэгъумэ къадэфэрэ зыгъэпсэфыгъо охътэ кIэкIхэр зэтефэщтыгъэх. Джа такъикъхэм тызэфачъэтызэхэчъыжьыщтыгъэ. Мэфэ еджэгъур зытыухыкIэ, тидесэзэгъэшIэнхэм ауж, щэджэгъо ужхэм адэжь педучилищымрэ институтымрэ ащеджэхэрэм ащыщхэр зэхэзыщэн спортивнэ Iоф зэдытиIагъ. СикIэлэгъугъэм къыщегъэжьагъэу сэ спортым сыфэщэгъагъ, джы къызнэсыгъэми ащ фэгъэхьыгъэ зэнэкъокъу гори блэзгъэкIырэп. Волейболыр, баскетболыр, футболыр сикIэсагъэх, апэрэм анахь сыфэщэгъагъ. КIэкIэу къэпIон хъумэ, педучилищымрэ институтымрэ язэхэт волейбольнэ куп сыхэтыгъ. СызышIэрэмэ волейбол уешIэнымкIэ уцIыкIу къысэзыIонхэр къыхэкIынхэкIи мэхъу, ау къадзыгъэ пIырагур сэ къэзгъэуцуным, сеткэм шъхьапырыукIыщтым ар Iэрыфэгъоу фыдэдзыегъэным сыфэIэзагъ. Джа лъэхъаным институтым щеджэщтыгъэ, ыужым журналист хъунышъ, хэку гъэзетэу «Адыгейская правдэм» иредактор хъущт Христофор Баладжияни къытхэтыгъ. ФизкультурэмкIэ тезыгъаджэщтыгъэ Борис Енокович Дарпинян шIукIэ сыгу къэкIыжьызэ, волейбол ешIэкIо купым, непэ псаухэри мыпсэужьхэри зыщысимыгъэгъупшэхэу, мызэу-мытIоу Мыекъуапэ тызэричемпионыгъэри, волейболымкIэ апэрэ разряд зэрэтиIагъэри къэсэтхыжьы.

Спортым изакъоп педучилищымрэ кIэлэегъэджэ институтымрэ зэфэзыщэ-зэзыпхыщтыгъэр: апшъэрэ курсхэм арысхэм тиеджапIэ къызаухкIэ, тые фэдэу тлъытэщтыгъэ илъэситIу кIэлэегъэджэ институтым чIэхьагъэхэу тигъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо уж бэмэ таIукIэжьыщтыгъэ, тафэгушIощтыгъэ. Тиучилищэ къытхилъхьэрэ кIэлэегъэджэ сэнэхьатым дакIоу тиеджапIэрэ институтымрэ ачIэс ныбжьыкIэхэр зэпэблагъэ зышIыщтыгъэ зы Iоф джыри тазыфагу дэлъыгъ. Заом ыпэкIэ типедучилищэ къэзыухыгъэ Андырхъое Хъусен кIэщакIо зыфэхъугъэгъэ Литературнэ кружокыр ащ щызэхищэгъагъ. Мы кружокым ыцIэ хьарыф инкIэ зыкIэстхырэмкIэ сыхэукъорэп: литературэр шIу зылъэгъухэрэ, сэ сфэдэхэу тхэныр езыгъэжьэгъэ ныбжьыкIэхэмкIэ ар лъэгъо мэфагъ. Хьаткъо Ахьмэд игупшысэмэ къахэтэджыкIыгъэ Литературнэ кружокым гукIи псэкIи тызыпэблэгъэгъэ кIэлэегъэджэ институтым чIэс нэбгырэ заули къыддыхэтыгъ. Усэ, рассказ, статья тхынхэм адакIоу тизэхэшIыкI къыубытырэ литературэ Iофыгъомэ игъэкIотыгъэу татегущыIэщтыгъэ. Адыгэ, урыс литературэмэ къатыгъэ тхылъхэм ягугъу тшIыщтыгъэ, къыдэкIыгъэ тхылъыкIэхэм тяджэщтыгъэ, тиеплъыкIэхэр кружокым щызэфэтхьысыжьыщтыгъэх. КIэрэщэ Тембот, Пэрэныкъо Мурат, Лъэустэн Юсыф, Кэстэнэ Дмитрий афэдэ адыгэ тхакIохэр къедгъэблагъэщтыгъэх, тикружок хэтхэм къырахьылIэгъэ тхыгъэхэр, плъырыгъи шъырытыгъи къытхафэзэ, зэхэтфыщтыгъэх, тызэрэгъэсэжьыщтыгъ. Сиапэрэ усэ «чъэпхъыгъэу» 1945-рэ илъэсым, ТекIоныгъэр къызыщыдахыгъэ мафэм стхыгъэми, ащ ыуж къыкIэлъыкIогъэ поэмэу «ЦIыф лъэшхэми», нэмыкI тхыгъэ пчъагъэхэми щатегущыIагъэх. Сиакъыл зытемыфэщтыгъэ IокIэ-шIыкIэ гъэпсыкIэхэми гу алъысагъэтагъ, утхэным иIэшIугъэ-дыджыгъи, ищытхъугъэ-пщылIыныгъи апэрэу педучилищымрэ кIэлэегъэджэ институтымрэ я Литературнэ кружок къыщысIуфагъ: ишIуагъэ къысэмыкIыгъэмэ, иягъэ къысэкIыгъэп, ар лъэпсэшIу сфэхъугъэу сищыIэныгъэ къыщесэхьакIы. Джащ фэдэ литературэ IофхэмкIэ тызыгъэгъуазэщтыгъэр, щыIакIэм тыфэзыпIущтыгъэ-тыфэзылэжьыщтыгъэр ным фэдэу тлъытэщтыгъэ, шIу тлъэгъущтыгъэ, адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ тикIэлэегъэджагъэу ХьатIэнэ Айщэт ары.

Унагъо зышIэрэри игъорыгъоу бынкIэ мэбагъо, лIэкъо лъапсэм зырегъэдзы. Къолэбзыу щырхэри, игъо къызысыкIэ, набгъом ебыбыкIыхэшъ, дунаим хэбыбэх. Гухахъомрэ гукIаемрэ зыщызэголъхэу, зимафэрэ зичэщрэ, зифабэрэ зичъыIэрэ, зигъэбэжъурэ зиогъурэ зыщызэкIэлъыкIохэрэ дунаим ищыIэныгъэ зы чIыпIэ итырэп, гукIэгъунчъэу уахътэри лъэкIуатэ, зэшIушIэгъэ-зэгоуагъэхэми къафызэплъэкIырэп. Ау укъызэрыхъухьэгъэ унэр, укъызыдэхъухьэгъэ чылэр, шIэныгъэ-гъэсэныгъэ зыщыбгъотыгъэ еджапIэр, ар зыдэт къалэр тыдэ ущыIэми — олажьэми, дзэм къулыкъу щыохьыми, институтым ущеджэми — гум илъэу уафэзэщызэ, якъэбар зэбгъашIэ пшIоигъоу къызыдеохьакIы.

Адыгэ кIэлэегъэджэ училищыр къызысыухыгъэ илъэсым Москва дэт Литературнэ институтым сычIэхьагъэу сыщеджэщтыгъэми, педучилищым къыздычIэсыгъэхэм якъэбар зэсымыгъашIэу, сакIэмыупчIэу уахътэ къыхэкIыщтыгъэп. Сигупсэ Унэхэр — педучилищымрэ кIэлэегъэджэ институтымрэ — сыгу икIыщтыгъэхэп.

ЩыIэныгъэр лъэкIуатэ, зэокIэзыжь хэгъэгуми мафэ къэси зеужьыжьы, ицIыфхэм тыгъуасэ ямыIагъэр непэ агъоты, янеущ гугъэ щегъаIэх. Адыгэ кIэлэегъэджэ училищым Андырхъое Хъусен ыцIэ фаусы, Мыекъопэ илъэситIу кIэлэегъэджэ институтыр факультет зэфэшъхьафхэр зиIэщт, илъэсиплIэ узыщеджэщт Адыгэ кIэлэегъэджэ институт мэхъу, Константин Александрович Новиковыр ректорэу фашIы. А лъэхъаным сэри Литературнэ институтыр къэсыухыгъэу сыкъызыкIожьыкIэ, силэжьэн IофкIэ къысатыгъэ тхылъыпIэлъэIур сIыгъэу КПСС-м и Адыгэ хэку комитет сэкIо, ащ иящэнэрэ секретарэу ЯкIэкъо Абдулахь сыIокIэ, ащ ыужыкIэ пединститутым ректор гуадзэу фашIыщтым, етIанэ ректор хъущтым, олIэжьыфэ ныбджэгъу нахьыжъ къысфэхъущтым, псэуфэкIэ сызымыгъэгъощэщтым, сэри шъхьэкIэфэныгъэ-уасэ зыфэсшIыщтым ишIуагъэ къысегъэкIы — хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» Iоф щысшIэнэу сегъакIо. Ар зыхъугъэм илъэс заулэ тешIагъэу, Адыгэ кIэлэегъэджэ институтым ректорэу ЯкIэкъо Абдулахь тырагъахьэ. Ар зипащэ хъугъэ апшъэрэ еджапIэм къэралыгъуацIэр фагъэшъуашэ, ифакультетхэм илъэс еджэгъу къэси ахэхъо: адыгабзэмрэ литературэмрэ, инджылызыбзэм, французыбзэм, нэмыцыбзэм язэгъэшIэн апылъыщт факультетхэр, кафедрэхэр, нэмыкIхэр зэхащэх, студентхэр зыщеджэщтхэ корпусхэр, зычIэсыщтхэ общежитиехэр зэлъигъэкIотыгъэхэу ашIых. Зэгорэм унэ зэтетитIу закъо нахь мыхъущтыгъэ институтыр урамиплI хьаблэр зэлъиубытэу къалэм къыхэтэджыкIы, ащ Гагариным ыцIэ зыхьырэ урамыбгъум тет спортивнэ залыр, Гоголым иурамыбгъукIэ нэбгырэ шъэ пчъагъэ зычIэфэрэ унэу студентмэ япчыхьэзэхэхьэ-гъэпсэфыгъо чэфхэр зыщагъакIохэрэр, научнэ-практическэ конференциехэр зыщызэхащэхэрэр къызыгоуцожьхэкIэ, Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым итеплъэ инырэ идэхагъэрэ укъагъэгушхо. Ащ къыгот хьаблэм щызэхэт общежитие унэ зэтет лъагэхэр къызыдэплъытэкIэ, студент къэлэ цIыкIукIэ уеджэмэ ухэукъощтэп. Ахэм алъапсэ зыгъэтIылъыгъэ ЯкIэкъо Абдулахь философиемкIэ докторэу зэрэщытыгъэм дакIоу, псэолъэшIкIэ уеджэныр тефэ. ЯкIэкъо Абдулахь лIы Iушыгъ, цIыфышIугъ, Хэгъэгу зэошхом лIыгъэ щызэрихьагъ, тыркъо хьылъи телъэу къыхэкIыжьыгъ. Ащ игукIэгъурэ ишIушIэрэ зэголъхэу псэущтыгъэ, чэфылагъ, сэмэркъэу дахэр икIэсагъ, адыгэ къэшъуакIэм фэIэпэIэсагъ, шахмат ешIэнри шIу ылъэгъущтыгъ, ежьыри гукIэ тхъэзэ, ори узыдигъатхъэу щхыщтыгъэ. Джащ фэдэ цIыфэу ригъэджэгъэ, ыпIугъэ-ылэжьыгъэмэ, иныбджэгъумэ ар агу къинагъ. Сэри ащ ишIушIагъэхэр зыщызгъэгъупшэхэрэп.

Адыгэ хэкум бзэмрэ тарихъымрэ апылъ научнэ-ушэтыпIэ институт иIагъэми, адыгэ шIэныгъэлэжьыным лъапсэ фэхъугъэр, лъызыгъэкIотэгъэзезыгъэушъомбгъугъэр Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтыр ары. Илъэс пчъагъэм къыкIоцI мыщ шIэныгъэлэжь зэмылIэужыгъуабэ — кандидатхэр, доцентхэр, докторхэр, профессорхэр, академикхэр — къычIэтэджагъэх. Ахэм ащыщых КIэращэр, Бовыкинар, Шъхьэлахъор, Даурыр, Тыур, Къуныжъыр, Блэгъожъыр, Шъаукъор, Беданэкъор, Курыжъор, ЩашIэр, Шибинскаяр, ЛъэпцIэрышэр, Цуамыкъор, КIэрымытыр, Шъхьапацэр, Бырсырыр, АфэшIыжьыр, ХъуакIор, Мамый унагъор, Шэуджэныр, Шорэр, Бузарэ зэшхэр, Нэгъуцур, Шыкъултырыр, Волкодавыр, Шумафэр, Пэнэшъур, Шыбзыхъур, Коблыр, нэмыкIыбэри.

Кобл Якъубэ игъэхъагъэмэ ащымыгъуазэ тихэгъэгу исэпщтын. СпортымкIэ, анахьэу самбэмкIэ, дзюдомкIэ икIэлэпIугъэ пчъагъэ дунаим щызэлъашIагъ, Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтым ыцIэ чыжьэу агъэIугъ. Ахэми тарыгушхозэ, ацIэ къесIон: Невзоровыр, Гостэкъор, Хьапаер, Емыжыр, Лъэцэрыр, Хьасанэкъор, нэмыкIыбэри. Ахэм афэдэхэр зэрэтиIэхэм сигъэгушхоти ары мы усэри сэзыгъэтхыгъэр: **«Бгырыпх шхъуантIэр, бгырыпх плъыжьыр, лъэбгъу едзыныр, батыр Iабэр, зэндэ уджыр, пчэгу ипшыжьыр, текIоныгъэр — джары самбэр!»**

Адыгэ къэралыгъо кIэлэегъэджэ институтыр университет зыщыхъугъэ лъэхъаным ащ иректорыгъэу джырэблагъэ зидунае зыхъожьыгъэ ХъутIыжъ Кимэ игугъу къэсымышIымэ, сыгукIэ сызыфэрэзэжьыщтэп. Кимэ нэIуасэ къызысфэхъум, Адыгэ кIэлэегъэджэ институтым щеджэщтыгъэ, сэ ащыгъум хэку гъэзетым Iоф щысшIэщтыгъ. Иапэрэ усэхэу къысихьылIэгъагъэхэр гъэзетым къыхэсыутыгъагъэх. «ШIу шIи, псым хадз» зыфаIорэ адыгэ гущыIэжъым иIушыгъэшIушIагъэ гукъэкIыжь горэмкIэ къэсыушыхьаты сшIоигъу: Адыгэ къэралыгъо университетым иректорэу ХъутIыжъ Кимэ мафэ горэм зыкъысIуигъэкIагъ: «Университетым уитхэкIэ-гъэпсыкIэ, ащкIэ амалэу къызфэбгъэфедэхэрэр орорэу студентмэ щябгъэшIэнэу сыфай». Ащ фэд шIушIэ Iофым «хьау» еIолIэгъуаети, сыкъезэгъыгъ. Ректорым иунашъокIэ и.о.профессорыцIэр къысфасыгъэу университетым ифилолог-студентхэр илъэс псаум езгъэджагъэх. Джа мэфэ-уахътэхэр насыпышIуагъэкIэ зыфэслъэгъужьыхэзэ, ренэу сыгу къэкIыжьых.

ЦIыфым игукъэкIыжь-тхъагъо пеIэн горэ джыри къаугупшысыгъэу сшIэрэп. Джарыщтын Адыгэ къэралыгъо университетым инепэрэ ректорэу, шIэныгъэм и АкадемиекIэ узаджэмэ хъущт еджапIэм къыгъэшIэгъэ иилъэс 70-м игъэмэфэкIын зыпшъэ дэкIырэ, игъэхъэгъэ инхэм джыри ахэзыгъэхъорэ, акъылыгъэ дыриIэу бгъу пстэумкIи ахэр лъызыгъэкIотэрэ Хъунэго Рэщыдэ университетым игъэшIогъэ доктороцIэр къысфаригъэуси, ащ епэсыгъэ щыгъын-мантиер къысщилъэ зэхъум, мы сигукъэкIыжьхэр арых гурэ псэрэкIэ сызыгъэфабэу сшъхьэ къыщекIокIыгъэхэр. Адыгэмэ, тиреспубликэ щыпсэурэ цIыфхэм уряапэрэ университетышъ, **си УниверситеткIэ** сыуаджэзэ, титхэкIо тIокIым къехъоу укъэзыухыгъэми, укъэзымыухыгъэу шIу узылъэгъурэми ацIэкIэ, джыдэдэм ебгъаджэхэу уимэфэкI къыбдэзыгощырэмэ ацIэкIэ, тапэкIи щеджэн гухэлъ зиIэхэм ацIэкIэ, Советскэ Союзыщтыгъэми, Урысые Федерациеми, нэмыкI чIыпIэхэми ащыпсэухэу кIэлэегъэджэ сэнэхьат зэптыгъэмэ ацIэкIэ «Тхьауегъэпсэу!» осэIо, убэгъэшIэгъэбэжъунэу сыпфэхъохъу.

МЭЩБЭШIЭ Исхьакъ.

Адыгеим, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым янароднэ тхакIу, СССР-мрэ Урысыемрэ я Къэралыгъо премиехэм ялауреат, Адыгэ къэралыгъо университетым идоктор гъэшIуагъ.

ТИГУМЭКIХЭР ШЪХЬЭИХЫГЪЭУ

БЭР ЗЭДЕIЭМЭ...

Ахэтых цIыфхэм обществэм гумэкIыгъоу хэлъыр, лъэпкъым ыпашъхьэ къиуцорэ Iофыгъохэр агукIэ куоу зэхашIэу, гущыIэ къодыеу щымытэу, ахэм яззшIохынкIэ яамал къызэрихьэу яшIуагъэ къагъэкIон фаеу зыфалъэгъужьэу. Ахэм янахьыбэм мылъкуи яIэп, IэнэтIэшхуи аIыгъэп, ау агукIэ къабзэх, ялъэпкъ шIу альэгъу, шIукIэ ащ игугъу арагъэшIы ашIоигъу. Мыхэр зэкIэ епхьылIэн плъэкIыщт Адыгеими, IэкIыб къэралыгъо зэфэшъхьафхэми дэгъоу ащашIэрэ сурэтышI-модельерэу, тигъэзет иныбджэгъушIоу СтIашъу Юрэ.

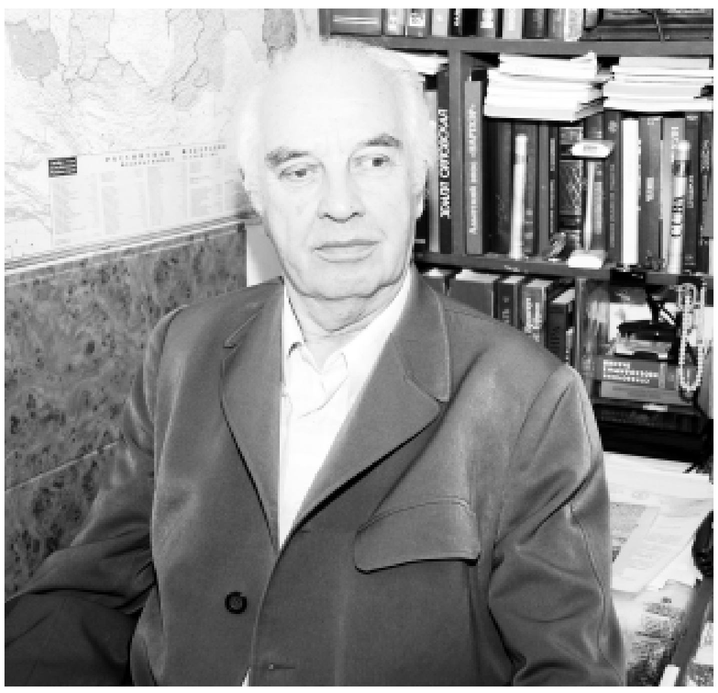

Аужьырэ лъэхъаным гумэкIыгъоу тилъэпкъ ыпашъхьэ къиуцагъэхэм ащыщ ешъоныр. Ащ фэгъэхьыгъэ тхыгъэу «Лъапсэу иIэр ары щыгъэзыегъэн фаер» зыфиIорэр тигъэзет къызыщыхэтэутым (шышъхьэIум и 18-м), СтIашъу Юрэ телефонымкIэ къысфытеуи статьям ишIошI къыриIолIагъ, ежь а Iофым еплъыкIэу фыриIэм, хэкIыпIэу ылъэгъухэрэм тащигъэгъозагъ. ШъорышIыгъэ хэмылъэу, ыгу къыдеIэу, гумэкIыгъоу зигугъу тшIырэм ар бэрэ зэрегупшысэрэр нафэ къытфэхъугъ а тызэрэзэдэгущыIэгъэ тIэкIум. Арыти, гъэзет нэкIубгъом джыри ар щыльыдгъэкIуатэмэ, цIыфхэр ащ игупшысэхэм ащыдгъэгъуазэхэмэ, тигъэзетеджэхэм яшIошIи ахэм къараIолIэнэу тыгугъагъ. Сыда пIомэ, адыгэхэм зэраIоу, «Бэр зэдеIэмэ, чIыри аIэты», Iоф зыдапшIэрэр зэпхъокIын плъэкIын тшIошIы.

— Ешъоным зиушъомбгъуным лъапсэу иIэм фэгъэхьыгъэу, — еIо Юрэ, —шIэныгъэлэжьхэм алъытэ цIыфхэр ащ щыухъумэгъэнхэм пае экономикэм зыкъегъэIэтыгъэныр, социальнэу ахэр къызэрэухъумагъэхэм хэбгъэхъоныр анахь Iофыгъо шъхьаIэхэу. Сэ сыцIыф къызэрыкIу, ау мы Iофым лъэшэу сегъэгумэкIышъ, сиеплъыкIи шъущызгъэгъозэн. КъэсэшIэжьы сыкIэлэ Iэтахъоу адыгэ чылэм дэс лIыр ешъуагъэу урамым къытехьаныр емыкIушхоу зэрэщытыгъэр. Джы куп ухэфагъэ хъумэ, бэрэ зэхэохы «Арэп, уадыгэба уемышъонэу?!» аIоу. Зэрэхъурэмкiэ, ешъорэ-емышъорэр ара адыгэр къызэрэпшIэнэу джы щытыр? Ар лъэшэу шъхьакIо.

Юрэ зэрилъытэрэмкIэ, адыгэ лъэпкъым ешъоныр къызыхэхьагъэр, ащ игугъу ашIэу зырагъэжьагъэр Хэгъэгу зэошхом ыуж.

— Илъэси 150-кIэ узэкIэIэбэжьмэ, — еIо тигущыIэгъу, — Спенсер ытхыгъ: «Адыгэ лъэпкъым аркъыр, тутыныр, кофер ышIэщтыгъэхэп...». Ахэр зэримышIэщтыгъэхэр дэгъугъэнкIи хъун. Ау щыIэныгъэр лъэкIуатэ, лъэхъанэхэри, цIыфхэри зэхъокIых. Тарихъым къыхэнагъ лъэпкъ заулэ аркъым екIодылIэпагъэу, «рагъэтхьалэу», «огненная вода» аIомэ, рагъашъохэзэ. Лъэпкъхэри щыIэх илъэсишъэ пчъагъэм ешъоныр ахэлъэу, ар яцыIэныгъэ хэтэу, ау зэрешъощтхэри, зыщешъонхэ фаери якультурэ щыщ хъугъэу, зэрар къаримыхэу. Медицинэм къызэриIорэмкIэ, щыIэх лъэпкъхэр аркъыр къямыкIущтэу, екIодылIэнхэ алъэкIыщтэу.

Мыщ дэжьым Юрэ сыгу къыгъэкIыжьыгъ Мыекъуапэ щылажьэщтыгъэ психиатрэ горэм гущыIэгъу сызыфэхъум къысиIогъагъэр — ижьыкIэ къыщегъэжьагъэу шъон пытхэр зымыгъэфедэщтыгъэ цIыф лъэпкъым ахэр ищыIэныгъэ шIэхэу ыкIи жъугъэу хэты зыхъукIэ, псынкIэу ащ иягъэ къекIын, лIэуж пчъагъэмэ зэрар арихын зэрилъэкIыщтыр. А врачым зэрилъытэщтыгъэмкIэ, адыгэхэри ахэм ащыщых. Ащ узэгупшысэн хэмылъэу пфэIощтэп.

Аркъыр хэмытмэ учэфын, джэгу пшIын умылъэкIыщтэу адыгэхэр еплъыхэу зэрэхъугъэр Юрэ щегъэзые ыкIи шъон пытэр зыдэщымыIэ чIыпIэм цIыфыгъэр, дэхагъэр нахь къыщыбгъэлъэгъон плъэкIыщтэу елъытэ.

— Мары Америкэм сызэкIом, — еIо ащ, — адыгэ джэгуитIу сахэтынэу хъугъэ. Зы нэбгыри шъон пытэ грамм нэмыIэми зыIуигъэфагъэу слъэгъугъэп, ащ емылъытыгъэу, дахэу мэджэгух, мэчэфых. Джащ фэд Иорданиеми, Тыркуеми ащыслъэгъугъэ джэгухэр. Арышъ, аркъыр хэмытми уджэгуни, учэфыни плъэкIыщт.

Сымыштахэрэр цIыфым мафэ къэс аркъ грамм 50 — 100 ришъумэ ишIуагъэ къекIыщтэу зыIохэрэр медикхэм зэрахэтхэр ары. Ащ фэдэ еплъыкIэ зиIэхэм сяупчIы сшIоигъу: быслъымэн диныр зылэжьырэ цIыфхэу миллиардрэ мин 600-рэ фэдиз хъухэрэм ахэтба врач, яIэба гъэсагъэхэр? Сыд пае ащ фэдэ зыIон ахэм къахэмыкIыра? ЦIыфым мафэ къэс ыгъэфедэрэм емысэн ылъэкIыщтэп. ЗыгорэмыIоу зэхэсхыгъ: «Хъулъфыгъэхэм аркъэу рашъугъэм ыпкъ къикIыкIэ бзылъфыгъэхэм нэпсэу рагъэхыгъэм а хъулъфыгъэхэр хабдзэхэмэ, ытхьалэщтых...».

Ары, ешъоныр, наркоманиеми тхьамыкIагъоу къызыдахьырэр бэ. Юрэ къызэриIоу, заом цIыфхэр хэкIуадэх, сэкъат хэхъухьэх, ау ешъоным чIэнагъэу тигъэшIыгъэри макIэп. ЕшъорэмежьышъхьэкIэ зэрар зэрэзэрихьыжьырэм имызакъоу, хэкIыпэ сабыйхэри мэпщынэх, лIэужыкIэхэри зыдехых. ЗэрэхъурэмкIэ, зао щымыIэу лъэпкъыр аркъым екIодылIэ. Къэхалъэхэмуадахьэмэ, ар нафэ къыпфэхъу.

— Кавказым къихьэгъэ шIэныгъэлэжьхэм, зекIохэм адыгэ лъэпкъым щыщ цIыф ешъуагъэу алъэгъугъэу къатхыжьыгъэу сшIэрэп, — еIо Юрэ. — Шъыпкъэ, ешъощтыгъэх ахэр бахъсымэ, шъуатэ, ау губгъэн къыпфэзыхьын шъонэу щытыгъэхэп ахэр. Ешъоным нэмыкI Iоф зимыIэм дунаим идэхагъи ылъэгъурэп, нэмыкI гупшыси иIэп. Бэшэрэбым «исэу» ар ащ «къеплъы», ау дунаишхом щыщэу ылъэгъурэр а Iу цIыкIум къыубытырэ тIэкIур ары ныIэп. Нахь чыжьэуи, нахь куоуи игупшысэ зидзын ылъэкIырэп, иакъыл, изэхэшIыкI зылъыIэсырэр мэкIэ дэд.

Тилъэпкъ дгъэлъэпIэн, тишэн-хабзэхэм уасэ афэтшIын, ахэр къэтыухъумэнхэ зэрэфаем тизэхэшIыкI нэсыным, гущыIэ къодыеу щымытэу, тизекIуакIэхэмкIэ ар къэдгъэлъэгъоным игъо хъугъэ. ТикIалэхэм непэ ядгъэлъэгъурэ гъогур ары неущ зэрыкIощтхэр. Сыд пае чыжьэу уIэбэн, тиныдэлъфыбзэкIэ къыдэкIырэ гъэзет закъом икIэтхэгъу къызысыкIэ, лъэпкъ зэхашIэу тиIэр зынэсырэр къэлъагъо. Аркъ бэшэрэбым лъатырэр ашIуабэп, ау лъэпкъым ыбзэ къэзыухъумэрэ, ащ кIэрыпчынэу щымыт гъэзетым лъатыщтыр агу пыкIырэп. Адэ сыдэущтэу «сыадыг» пIощта? «Сыадыг» пIоным ифитыныгъэ уизекIуакIэхэмкIэ, уипсэукIэкIэ къэулэжьын фае.

ЕшъонэрытищыIэнигъэ нахь куоу къыхахьэ къэс, цIыраури нахь лъагэ мэхъу. Мы къасIохэрэр зыгу римыхьынхэри къыхэкIыных, ау зытэжьугъэплъыхь, пIуныгъэм «иеджэпIэшIоу» щытыгъэ тикъуаджэхэм язытет тежъугъэгупшыс. Ахэм якъэбзагъ ары зыфасIорэр. Чылэм изытет ащ щыпсэурэ пэпчъ ынапэу зэрэщытыр къыдгурыIоным игъо хъугъэ. ЦIыраур къоджэ гупчэм къыщыкIэу, урамхэм хэкIыр ататэкъуагъэу, IыгъэкIэху... Ащ фэдэ сурэтыр мафэ къэс зылъэгъурэ кIэлэцIыкIухэр сыда зыфэтпIухэрэр, зыфэдгъасэхэрэр? Сыд пае шIыхьафхэр зэхащэхэмэ, кIэлэеджакIохэр, ныбжьыкIэу дэсхэр къыхагъэлажьэхэзэ, япсэупIэхэр амыукъэбзыхэра? Бэ амалэу, шIыкIэу щыIэр, ау «ар сэ сиIофэп, сэщ нэмыкI ерэшI» зыIорэр нахьыбэшъ, шIоир, цIыраур къыттекIох. ЦIыфым ицIыкIугъом къыщегъэжьагъэу культурэу хатлъхьэрэм бэ елъытыгъэр.

Ешъоным, наркоманием зызэраушъомбгъурэм, унагъо ашIэным, сабыйхэр апIунхэм анибжьыкIэ нэсыгъэ кIэлабэ ахэм зэрякIодылIэрэм зыгорэущтэу лъэпкъыр пэуцужьын зэрэфаем, непэ амалэу, кIуачIэу щыIэр зэкIэ ащ етымыхьылIэмэ, неущ тызынэсын ылъэкIыщтыр къэшIэгъуаеу зэрэщытым бэрэ игугъу тэшIыми, IофшIагъэу а гущыIэхэр къэзыгъэшъыпкъэжьырэр зэрэмакIэр Юрэ лъэшэу гукъао щэхъу. Демыгъэштэни плъэкIыщтэп ащкIэ.

— Джы тызынэсыгъэмкIэ, — еIо Юрэ, — **къуаджэ пэпчъ «комитета» е «совета» зэреджэщтхэр, щызэхэщагъэмэ дэгъу ешъуакIоу, наркоманэу ахэм адэсхэр агъэукIытэнхэм, яззхэшIыкI къагъэущыным пае.** Хабзэри ахэм IэпыIэгъу афэхъун фае, унашъо горэхэр ахэмкIэ ышIынхэшъ.

Юрэ игущыIэхэм узэгупшысэн ахэлъ, ау, сэ сишIошIыкIэ, Iофыр къэзыгъэхьылъэщтыр а «комитетхэм», «советхэм» ахэхьащтхэм якъыхэхын ары. Нахьыжъ Iушхэу шъхьэкIафэ зыфашIыхэрэр тикъуаджэхэм адэмысхэм паеп арэущтэу зыкIасIорэр. Джэнджэш сыгу къизыгъахьэрэр лъэпкъым къыкIэхъухьэхэрэм, иныбжьыкIэхэм япIун, ягъэсэн зэкIэми зэдыряIофэу, хэтрэ нахьыжъи ыIорэр хабзэу зыщыщытыгъэ лъэхъаныр текIыгъэшъ ары. Сыхэукъомэ, лъэшэу сигуапэ.

— Илъэс пчъагъэ хъугъэу зы Iофыгъо сегъэгумэкIы, — еIо тигущыIэгъу. — Ари тиныбжьыкIэхэр ары зыфэгъэхьыгъэр. ЗыфасIорэр зыгорэм къызэхихынхэм темыукIытыхьэхэу гущыIэ гомыIухэр зэфадзыхэу, семчыкыр къаIутэкъоу кIали, пшъашъи урамым тетынхэм, паркым дэт тетIысхьэпIэ лъапсэхэр IуаушIоикIынхэм, зыдэщысыгъэ чIыпIэхэм пивэ бэшэрэб нэкIхэр къаIуанэнхэм зыпари емыкIу зэрэхамылъагъорэр ары. Тикъэлэ гупчэ дэхэным, гуIэтыпIэным пае шIолъэгъу Президентым ышIэрэр. Адэ хэта ахэм уасэ афэзышIын фаер? Тэ тикъалэ, типсэупIэ тымыгъэлъапIэмэ, тыфэмысакъымэ, хэта ар зышIэщтыр? Ари цIыфым икультурэ щыщ, культурэм хэшIыкI горэ фызиIэр, ар зыхэлъыр джащ фэдэ чIыпIэхэми къащэлъагъо. Мы Iофым фэгъэхьыгъэу сэ сызэгупшысэрэми шъущызгъэгъозэн. **Игъо хъугъэу сшIошIы «полиция нравов» зыфаIорэм фэдэ тиIэным.** Ахэр типарк, тикъэлэ урамхэм ащытлъэгъущтыгъэхэмэ, ишIогъэшхо къэкIощтыгъэ. «Культура поведения» зыфаIорэм зыкъетымыгъэIэты хъущтэп.

ТизэдэгущыIэгъу илъэхьан Юрэ зигугъу къышIыгъэ Iофыгъо пэпчъ шъхьафэу, игъэкIотыгъэу, гупшысэ хэлъэу узыдэлэжьэн фэе закIэу щыт, зы гъэзет нэкIубгъуи ахэр къыщыпIонхэ амал щыIэп. Ау сыдэущтэу ублэкIын плъэкIына тымышIахэу, тикIэлэцIыкIухэм шIу афэтэшIэ тшIошIызэ, ешъоным ахэр пэблагъэ хъунхэм изы лъэбэкъу ны-тыхэмкIэ тшIэу Юрэ зэриIорэм? Ар зыфэгъэхьыгъэр кIэлэцIыкIур къызыхъугъэ мафэм ихэгъэунэфыкIын тыкъызэрекIуалIэрэр ары.

— Мыхэм афэдэ мэфэкIхэр адыгэ лъэпкъым икультурэ щыщхэп, — еIо ащ, — къытхэхьагъэу щыт, ау ишIуагъэ къакIоу слъытэрэп. ЦIыф цIэрыIохэм, зэлъашIэхэрэм яюбилейхэм ягугъу зэрашIырэр арэп зыфасIорэр. «КIэлэцIыкIум идень рождение хэтэгъэунэфыкIы» аIошъ, Iэнэ цыпэм ар пагъэтIысхьэшъ, нахьыжъхэр ешъох, адрэ цIыкIуми псы IэшIу фырагъахьошъ, рагъэутэкIызэ фэгушIох. Ари зы щыкIагъэу, ешъоным уфэзыщэрэ гъогоу, ащ зыщыфагъасэхэрэ «еджапIэу» сэлъытэ. Мыщи екIолIэкIэ гъэнэфагъэ къыфэхэхыгъэн, нахь дахэу, кIэлэцIыкIум ыгу къинэжьэу пшIын фае.

Мы тхыгъэмкIэ, мы зэдэгущыIэгъумкIэ къатIо тшIоигъоп аркъыр тищыIэныгъэ хэмытыхэнэу пшIын плъэкIыщтэу. Тызыфаер нэбгырэ пэпчъ, анахь цIыкIум къыщегъэжьагъэу, зекIокIэ-шIыкIэшIухэр етлъэгъулIэнхэм, изэхэшIыкI къэIэтыгъэным, культурэ хэлъэу тпIуным тыдэлэжьэн, лъэкIэу, амалэу щыIэр ащ ехьылIэгъэн зэрэфаер джыри зэ къыхэдгъэщынэу ары.

— «ЦIыфхэм IофшIэн яIэпышъ ары зыкIешъохэрэр» бэмэ аIоу зэхэохы, —лъегъэкIуатэ Юрэ гущыIэгъур. — СыдэущтэуIофшIэн имыIа хэтэшхо зыпашъхьэ илъ къоджэдэсым? IофшIэныр ары цIыфыр зыпIурэр, зыгъасэрэр. Мары сыныбжь илъэс 80-м къекIуалIэшъ, сэгушIо Iоф зэрэсшIэшъурэмкIэ.

Ешъоныри уз гъэнэфагъ. «НэмыкIым илыуз зэхэпшIэным пае зэпIэскIужь» аIо урысхэм. Я 13-рэ лIэшIэгъум Иран щыпсэущтыгъэ тхакIоу Сади Ширази игущыIэхэри непэ тыгу къэдгъэкIыжьыных: «О, цIыфым илыуз къызыгурымыIорэр, «цIыф» тIоу тыоджэщтэп». Ешъоныр узы зыфэхъугъэхэр пыдзыкI тшIынхэу, мыхъункIэ тадэзекIонэу арэп типшъэрылъын фаер, ахэм ятхьамыкIагъо тегупшысэн фае тицIыфыгъэ къыщымыкIэным, уасэ зыфэтшIыжьыным пае.

Юрэ, ыпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, лъэпкъыр шIу зылъэгъурэ, игумэкIхэр куоу зэхэзышIэрэ цIыф. Ащ игупшысэхэм, иеплъыкIэхэм адезыгъаштэни, къямызэгъыни къызэрэкIокIыщтыр тэшIэ. Арышъ, тизэдэгущыIэгъу икIэухым Юрэ къызэрэхигъэщыгъэу, тигопэщт мы Iофыгъом тигъэзетеджэхэм еплъыкIэу фыряIэм, хэкIыпIэу альэгъухэрэм тащагъэгъуазэмэ. Непэ блэдгъэкIырэм, тшIокIодырэм неущ къегъэгъэзэжьыгъуай.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Сурэтым итыр: **сурэтышI-модельерэу СтIашъу Юр.**

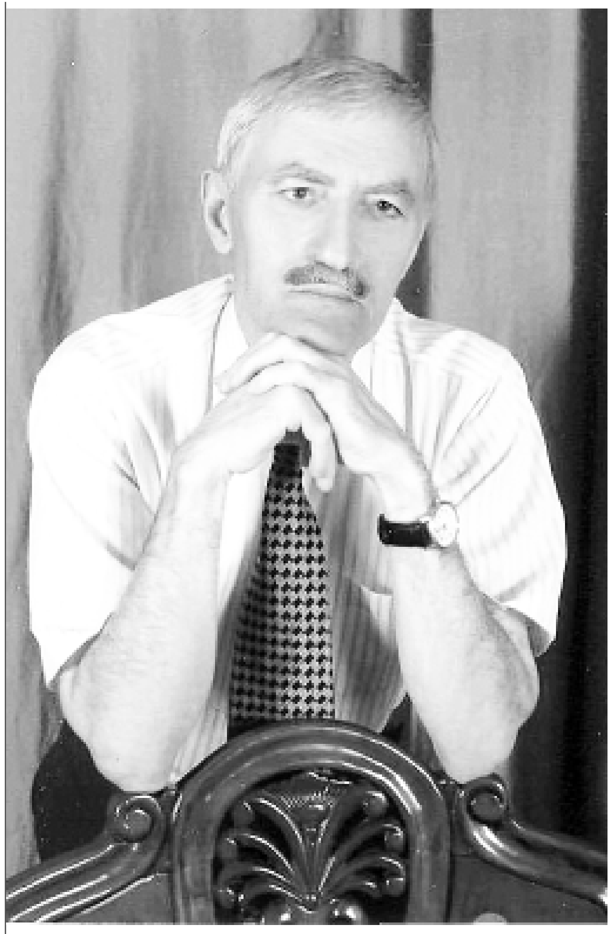

БакIо Хъанджэрый Иляс ыкъор Щэрджэс хэкум 1940-рэ илъэсым Iоныгъом и 17-м къыщыхъугъ. Ащ щапIугъ, щеджагъ, иапшъэрэ гъэсэныгъэ Iофхэр нэмыкI чIыпIэхэм къащызэшIуихи, бэрэ щылэжьагъ. Ащ емылъытыгъэу, ар тишIэныгъэлэжьхэм, анахьэу литературэм, бзэм, тарихъым апылъхэм, апшъэрэ еджапIэхэм якIэлэегъаджэхэм Хъанджэрый зымышIэрэ къахэгъотэгъуай. НыбджэгъушIоу тиреспубликэ щыриIэри бэ. ЗэлъязыгъэшIагъэри иIэшIагъ, игъэхъагъ, ицIыфышIугъ, ахэмкIэ къылэжьыгъэ щытхъур ары. Джащ фэд Къэбэртэе-Бэлъкъар РеспубликэмкIэ бгъэзагъэми. КIэкIэу къэпIон хъумэ, республикищыми зэдыряй, ащагъэлъапIэ.

ШIэныгъэлэжь. НыбджэгъушIу.

БакIо Хъанджэрые къызыхъугъэр илъэс 70-рэ хъугъэ

Хъанджэрые урыгушхонэуи щыт. Непэ ар филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, дунэе Адыгэ (Щэрджэс) академием иакадемик, Урысые Федерацием иапшъэрэ еджапIэ икIэлэегъэджэ гъэшIуагъ, зэлъашIэрэ адыгэ цIэрыIоу Къандурым ыцIэкIэ щыт шIухьафтыным илауреат. Илъэс заулэ хъугъэу гуманитар шIэныгъэхэм я Къэбэртэе-Бэлъкъар институтэу Налщык дэтым инаучнэ IофышIэшъхьаI.

* * *

Къэрэщэе-Щэрджэсым ит псыхъо дахэмэ ащыщ Инджыдж инэпкъ тет къуаджэу Жъако Хъанджэрые къыщыхъугъ. Илъэси ыныбжьыгъэп Хэгъэгу зэошхор къызежьэм. Иунагъуи, исабыйхэри, икъуаджи, ихэгъэгуи къыухъумэхэзэ, ятэу Иляс 1942-рэ илъэсым а заом ыпсэ хилъхьагъ. Адрэ ежь илэгъухэм афэдэу Хъанджэрые икIэлэцIыкIугъуи, иеджэныбжьыкIэгъуи зэо ыкIи зэоуж илъэс хьылъэхэм атефагъ. Ащ янэу Шамхъан тынчъэу къэнэгъэ кIэлэцIыкIуищыри ыпIугъэх, ылэжьыгъэх, ригъэджагъэх.

А пстэур зинэрылъэгъугъэу, Хъанджэрые зы класс дисэу деджэгъэ, зэлъашIэрэ тхакIоу Дэбэгъо Мухьэмэд игукъэкIыжьхэми ар нэрылъэгъу къашIы: «Янэ фызэригъэфэгъэ кушъэм къитэджыкIи, Хъанджэрые сабыигъо къиным къыхэуцуагъ. Пхъэ гъугъэ IаплIыр ыкIыб илъэу гъунэгъу мэзхэу БакIулые, Дамыгъэшхо, Дамыгъэ цIыкIу, Сэральп, нэмыкIхэми къащежьэу ичылэ цIыкIу къекIоу ащ хищыгъэ лъэгъуабэр джыри хэкIокIэжьыгъэп. КIэгъэстэнрэ гъэстынышхъэрэ алъыхьоу сыд фэдизырэ арытыгъа ар Иныжъыкъо, Бгыкъыгоу кIэйхэм?! Ащ икIэлэцIыкIу лъакъо зытемыуцуагъэ Жъако иIэгъоблэгъу итэп. Сыд фэдизырэ гъомылэ фэхъун къэкIырэ уцхэм алъыхъоу губгъохэм ар арытыгъа?! Ау а къин пстэури лIыгъэ хэлъэу къызэринэкIи, шIэныгъэм илъэгапIэ дэкIоягъ Хъанджэрые».

А пстэуми адакIоу, янэ деIэхэу колхоз губгъом щылэжьэрэ ышнахьыжъырэ ышыпхъурэ Хъанджэрые пасэу агоуцуагъ. Къоджэ илъэсибл еджапIэри дэгъу дэдэу къыухыгъ. Ащ фэдизыми зыми римыгъашIэу хъопсапIэхэри иIагъэх. Сабый шIошъхъуныгъэм къыхэкIэу апэу а хъопсапIэр зэхэзыхыгъэри япсыхъоу Инджыдж ары. Хъанджэрые аIоу зэхихыгъагъ пчэдыжьым жьэу уIухьэу псыхъом уишIоигъоныгъэ епIомэ къыбдэхъущтэу. Арэущтэуи ышIыгъ: «Инджыдж, зыгъэIас, сыкъыолъэIу, сыкъызэхэх! Сыфай журналист сыхъунэу сомэ минищ къэсылэжьэу. Сяти, сылъыхъущт! Къыздэгъэхъу сигухэлъхэр!..»

Щэрджэскъалэ дэт еджэпIэ-интернатым гурыт гъэсэныгъэ Хъанджэрые щызэригъэгъотыгъ. Ащ ыуж Къэбэртэе-Бэлъкъар къэралыгъо университетым итарихъ-филологие факультет щеджагъ. Ар къызеухым, икIэлэегъаджэмэ игъоу къызэрэфалъэгъугъэм тетэу, Дунэе литературэм иинститутэу СССР-м шIэныгъэхэмкIэ и Академие щыIэм иаспирантурэ чIахьи, кандидат диссертациери ащ щитхи къыщигъэшъыпкъэжьыгъ.

БакIо Хъанджэрые икIэлэегъаджэхэм, иныбджэгъухэм ащыщхэр а илъэсхэм къатегущыIэхэу бэрэ зэхэпхыщт. Филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, Адыгэ Республикэм шIэныгъэхэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу, Къэбэртэе-Бэлъкъар къэралыгъо университетым ипрофессорэу ХьэкIошъэ Андрей къеIуатэ:

— БакIо Хъанджэрые сэ езгъэджагъ. ЛIэшIэгъуныкъом ехъурэ сисэнэхьат Iоф рысэшIэшъ, зэрэсфэлъэкIыкIэ фаблэрэм шIэныгъэ езгъэгъотыным сыпылъ. ШIэныгъэм игъогу тесщагъэри макIэп. Ау ахэм ащыщэу иеджэнкIи ишэнзекIуакIэхэмкIи бэрэ къахэсыушъхьафыкIырэр Хъанджэрый. Тэщ нахьи тIэкIу нахьыкIэми, ицIыкIугъом къыщыублагъэу гъогу тынч ащ къыкIугъэп. Зыщеджэгъэ илъэсхэми, нэужыкIи ащ ыкIыб зи дэтыгъэп, IэпыIэгъу къыфэилъэситфэ университетым тыщызэдеджагъ. Нэужым Москва тыщыIэу аспирантурэми тызэдычIэсыгъ. Ащ щылажьэщтыгъэх хэгъэгум ишIэныгъэлэжь цIэрыIохэм ащыщхэр. Ахэм апашъхьэ укъыщымыукIытэжьынэу Iоф зыдэпшIэжьыныр пшъэрылъыгъэп...

хъуни иIагъэп. ШIэныгъэ кууи хэр, къулыкъу инхэр ежь изакъоу икъарыукIэ зэшIуигъэкIыхэзэ щытхъур къылэжьыгъ. Илъэс 30 фэдизрэ апшъэрэ еджапIэм зыщэлажьэм, лъэпкъ зэфэшъхьафмэ яIорыIуатэхэм, ялитературэхэм язэгъэфэн икуупIэ хэхьагъ. IэпэIэсэныгъэшхо хэлъэу ригъэджагъэхэми ар абгъодилъхьагъ. Сэ сырэгушхо ащ фэдэ цIыфэу езгъэджагъэм.

Гъут Iэдам, филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, гуманитар шIэныгъэхэмкIэ Къэбэртэе-Бэлъкъар институтэу непэ Хъанджэрые зыщылажьэрэм IорыIуатэм исекторэу хэтым ипащ:

— Хъанджэрыерэ сэрырэ къызэригъэшъыпкъэжьыгъэри. Мары илъэс 30 фэдиз ащ тешIэжьыгъэшъ, а институтым Iоф щысиIэу сызыкIорэм БакIом къыкIэупчIэхэрэм джыри саIокIэ.

ИкIэлэегъэджэни, ишIэныгъэлэжьын Iофи пытэу зэпхыгъэхэу илъэс 30-м ехъурэ Хъанджэрые Къэрэщэе-Щэрджэс къэралыгъо университетым щылэжьагъ. КIэлэегъэджэ къызэрыкIоу ригъажьи, доцентэу, профессорэу, кафедрэм ипащэу Iоф ышIагъ, филологие факультетым бэрэ идеканыгъ, нэужым филологие институтэу а университетым хахьэрэм иректорыгъ. Мыщ лъэпкъ зэфэшъхьафыбэм ялIыкIохэр щеджэх — щэрджэсхэр, къэрэщайхэр, абазэхэр, нэгъойхэр, урысхэр, нэмыкIхэри. А пстэур зэбгъэкIоу, зы унагъом фэдэу пэщэныгъэ адызепхьаныр IэшIэхэп. Ау ар Хъанджэрые къыдэхъугъ. Шъыпкъагъэрэ теубытэгъэ пытэрэ зэрэхэлъхэм, сыд фэдэ Iофи хэкIыпIэ къыфигъотын зэрилъэкIырэм, ищыкIагъэ зыщыхъурэм гуфэбагъи, цIыфыгъэ дахи хилъхьэзэ зэрэпсэущтыгъэм гъэхьагъэхэр ригъэшIыгъэх. 1995 — 1998-рэ илъэсхэм Хъанджэрые зипэщэ факультетыр къэзыухырэ студентхэр аттестацие зышIырэ, зэфэхьысыжь экзаменхэр аIызыхырэ къэралыгъо комиссиехэм сырятхьаматэу мы университетым сызыщэIэм, а пстэури сэ сшъхьэкIэ згъэунэфыгъэ нэшанэх.

Мары илъэс пчъагъэ тешIэжьыгъэми, Адыгэ къэралыгъо университетым ифилологие факультет идеканэу, Хъанджэрые дэгъоу ыкIи бэшIагъэу зышIэрэ профессорэу Пэнэшъу Уцужьыкъо, а нэшанэхэр къызэфихьысыжьхэзэ, къыIорэр:

— Хъанджэрые цIыф къызэрыкIоп. Ащ щыIэныгъэм уасэ фешIы, ынаIэ пстэуми

КIэлэегъаджэ.

атет, зэкIэми шIу афишIэшIоигъу. Ащ укIыгъу зыхъукIэ угукIэ урэхьат, ифабэ къыплъэIэсы. КIочIэ инэу къыпкъырыкIырэмрэ сэмэркъэу дахэу хэлъымрэ укъэзыуцухьэрэ дунаир къыпфагъэпсынкIэ. Арэу щытми, гъогу къызэрыкIоп ащ къыкIугъэр. Бэмэ афэныкъо студентэу къыригъажьи, гуманитар шIэныгъэ куу зиIэ шIэныгъэлэжь иныр, профессор, филологие факультетым идекан IэнатIэхэм анэсыгъ. Ежь-ежьырэу насып зыфэзышIыжьырэ цIыфхэм ар ащыщ. Хъанджэрые анахь шэн дэгъоу хэлъхэр — гухэлъэу ышIыгъэр ыгъэцэкIэжьыныр, теубытэгъэ ин хэлъыныр, цIыфхэр зылъищэнхэ ылъэкIыныр, нэмыкIхэри — кIэлэегъаджэу студентмэ Iоф адишIэ зэхъум къэлъэгъуагъэх, ащкIэ шъхьэкIэфэ ини къылэжьыгъ, Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм егъэджэн-гъэсэныгъэ Iофэу щызэшIуахырэм чIыпIэ ини щиубытыгъ. Шъхьафэу ягугъу пшIынэу атефэ ащ шIэныгъэлэжь Iофхэу зэшIуихыхэрэм, литературэм, бзэм язэгъэшIэн иIахьышIоу ахилъхьэхэрэм...

Пэнэшъу Уцужьыкъо игупшысэ лъыдгъэкIуатэзэ, БакIо шIэныгъэлэжьым адыгэ лъэпкъ литературэхэм язэхэфын кIэу хилъхьагъэм къафэдгъэзэжьыным игъу. Лые хъунэпщтын иапэрэ IофшIэгъэ инмэ ащыщэу «Т. КIэращэмрэ непэрэ адыгэ прозэмрэ» зыфиIорэр Адыгэ научнэ-исследовательскэ институтым къыдигъэкIыщтыгъэ «Ученэ запискэхэм» яя 18-рэ том 1973-рэ илъэсым къызэрэщыхиутыгъагъэр. Ащ ыужи ащ фэдэ статья зэфэшъхьафхэр «Проблемы адыгейской литературы и фольклора» зыфиIорэ серием икъыдэкIыгъохэм, журналэу «Зэкъошныгъэм» инэкIубгъохэм къарыхьагъэх. Ахэм афэдэ хэутыгъабэ Къэрэщэе-Щэрджэсми, Къэбэртэе-Бэлъкъарми, Урысые Федерациеми зэрэпсаоу уащыIукIэщт. Дунэе адыгэ (щэрджэс) энциклопедием игъэхьазырын хэлэжьагъэхэми ащыщ. Ащ фэдэ итхыгъэ-хэутыгъэу иIэхэр 100-м къехъужьыгъэу къалъытэ.

Ау хэушъхьафыкIыгъэу игугъу пшIынэу ифэшъуаш монографие инэу «Национальное своеобразие и творческая индивидуальность в адыгской поэзии» зыфиIорэм. Ари 1994-рэ илъэсым гуманитар шIэныгъэхэм апылъ Адыгэ республикэ институтым къыдигъэкIыгъ. Ар лъапсэу иIэу илъэси темышIэу доктор диссертацие къалэу Махачкала щыпхыригъэкIыгъ. Ари Хъанджэрые дэгъоу зыщызэлъашIэрэ Темыр Кавказым изы лъэныкъу.

Хъанджэрые итхыгъэхэр Iофыгъоу къаIэтыхэрэмкIи, яшIыкIэ-гъэпсыкIэхэмкIи зэфэшъхьафых. Ахэм янахьыбэ дэдэм зэфэдэу зэдыряеу зы гумэкI-гупшысэ ахэлъ: дунаим тет адыгэ пстэури зы лъэпкъымэ, зы литературэ яIэн фаеба? Адыгэхэр, къэбэртаехэр, щэрджэсхэр зы лъэныкъу. Ахэм ялитературэхэри зэфэшъхьафхэу макIох. Ау Урыс-Кавказ заом илъэхъан яхэкужъ чIыгужъ къэзыбгынэн фаеу хъугъэ адыгэхэри миллион пчъагъэ хъухэу хэгъэгу 50-м ехъумэ арысых. Ахэми адыгэ тхакIоу къахэкIыгъэр макIэп. А пстэури зэхэубытагъэу зы лъэпкъ литературэу зэгъэшIэгъэн фаеба? А упчIэхэр нахьыбэрэмкIэ ежь ишIошI джэуапхэр акIыгъухэу Хъанджэрые итхыгъэхэм ахэгощагъэх. Ащ фэд бзэм зыфэбгъэзагъэми. А литературэр зэкIэмэ агурыIоу зы литературабзэкIэ тхыгъэн фаеба? Ащ фэгъэхьыгъэ гумэкI-гупшысэхэри тэ тиреспубликэхэм ямызакъоу, Тыркуем, Иорданием ащыкIогъэ зэIукIэхэми ахилъхьагъэх.

Хъанджэрые кIэлэегъадж, шIэныгъэлэжь, ахэм ягугъу бэрэ къэтэшIы. Ау ахэр зэкIэ унагъом, быным, шъхьэгъусэм, ныбджэгъухэм япхыжьыгъэмэ, сыд фэдэ цIыфа ар? А пстэури зэхэубытагъэу анахь къизыIотыкIыгъэр тишIэныгъэлэжь анахьыжъхэм ащыщэу профессорэу Къуныжъ Мыхьамэт. Ащ ипсалъэ занкIэу фэгъэхьыгъэу ыгъэпсыгъ:

«Илъэс пшIибл бгъэшIагъэу, юбилей зэхахьи уиIэу макъэ къысагъэIугъ. КъэбгъэшIагъэр макIэп, ау ащ фэдизэуи бэ хъурэп. Ныбжьым емылъытыгъэу щыIэкIэ гъогоу къэпкIугъэр, пкIуачIэрэ уиакъылрэ уиIэпыIэгъухэу бгъэхъагъэр нахьыб. Тхылъхэри мэхьанэ ин яIэу птхыгъэх, монографиехэри, диссертациехэри, статьяхэри уиIэпэIэсэныгъэ ин яфэшъуашэу къыпIэкIэкIыгъэх. Студент мин пчъагъи егбгъэджагъ, аспирантхэми, кандидат, доктор хъугъэхэми уишIуагъэ ябгъэкIыгъ. А пстэури уишIэныгъэлэжьын Iоф епхыгъ. Адыгэ литературищым якъэхъукIэ-къежьэпIэ лъапсэхэм язэхэфын, ахэм гъогоу къакIугъэхэр художественнэ-эстетическэ текIоныгъэу ашIыгъэхэр зыфэдэхэр, ялъэгапIэ зэбгъэшIэнэу ыуж уихьи, уиакъылрэ уишIэныгъэмрэ зынэсыхэрэр, куоу узэрэгупшысэрэр, тилъэпкъ имылъку зэрэбгъэлъапIэрэр, ащ осэ ин зэрэфэпшIырэр нэрылъэгъу шъыпкъэ къытфэпшIыгъ. АщкIэ гъэхъагъэу уиIэхэм зэрэлъэпкъэу арэгушхо, арэпагэ. Урысые шIэныгъэми ахэр пытэу хэбгъэуцуагъэх.

О узыфэдэ цIыфыр дэгъоу зыщысшIэн чIыпIабэм сарыфагъ. Къэрэщэе-Щэрджэс университетым деканэу Iоф щыпшIэ зэхъуми, къэралыгъо экзаменхэр аIызыхырэ комиссиехэм сырятхьаматэу сыкъызагъэкIогъэ илъэсхэми, тэ тиуниверситет идиссертационнэ совет изэIукIэхэм уакъыхэлажьэу къызщыхэкIыгъэхэми о уиIофшIакIи, уиакъыл зынэсырэри, узыфэдэ цIыфри исшIыкIыгъэх.

Ахэр дэгъоу къыщынэфагъэх укъызщыхъугъэ уикъуаджэу Жъако уянэ-уятэхэм яунэжъэу дэтым сыкъызэкIоми. Слъэгъугъэ сэ уикъоджэгъумэ шъхьэкIафэу къыпфашIырэр зэрэинри. Уиунэгъо дэхэшхуи бэрэ сисыгъ, хэбзэ-зэхэтыкIэ гъэшIэгъонэу ащ илъми икъукIэ сыхэплъагъ. Сшхыгъэ уишъхьэгъусэ Iушэу, унэгъо лъапсэр гъэпытэгъэным нахь ынаIэ тетэу, ащ зыпси зидэхагъи езытырэ бзылъфыгъэ шIагъоу сшыпхъу шъыпкъэкIэ слъытэрэм ищыгъу-пIэстэ IэшIуи. Любэ пщэрыхьэми пшIэщтэп, плъэгъущтэп: иIанэ шыгъэ зэпыт. УикIалэу Зураби, уипшъэшъэ зэкIужьэу Джэнэт бзыум фэдэ Джамили тилъэпкъ къэзыгъэдэхэрэ, къэзыIэтырэ непэрэ ныбжьыкIэмэ ащыщых. Ахэр адыгэ шъыпкъэхэу шъупIугъэх. Любэ фэдэ бзылъфыгъэ Тхьэм нахьыбэу къытферэгъэхъу!

Сыдэу щытми, уиюбилей ехъулIэу щыIэныгъэ гъогоу къэпкIугъэр ины, пшIагъэр, къыбдэхъугъэр макIэп. Ау зэшIокIэу, амалэу уиIэхэм ялъытыгъэмэ, джыри уапэкIэ къэтыр бэ. ЛъэгапIэм илъэгэпIэжьхэр къыожэх. А пстэур къыбдэхъуным пае уиунагъуи уигъусэу гъэшIэ кIыхьэ Тхьэм къыуитынэу селъэIу...»

А шIуфаIохэм занкIэу апыдзагъ пIоми хъущт зэлъашIэрэ фольклористэу Хъанджэрые итхыгъэхэм бэшIагъэу арыгъозэрэ Цуекъо Нэфсэт къыIуагъэри:

— Хъанджэрые зысшIэрэр тIэкIу шIагъэ. Конференциеу, конгрессэу, симпозиумэу шIэныгъэлэжьхэр зыщызэIукIэхэрэм ащысэлъэгъу. Акъыл зыхэлъ доклад гъэшIэгъонэу литературэм фэгъэхьыгъэу къышIыхэрэми сигуапэу сядэIу. Ар тиинститут иныбджэгъушIу. Ащ иIофышIэхэм диссертациеу къагъэшъыпкъэжьыхэрэм, тхылъэу къыдагъэкIыхэрэм иIоишIэхэр къахилъхьэхэзэ, ишIогъэшхо къарегъэкIы. Ежь Хъанджэрые итхыгъэхэри тиинститут къыщыдэкIырэ тхылъхэм бэрэ къащыхеутых.

Хъанджэрые цIыф Iуш, акъылышIу, сэмэркъэу дахэ хэлъ. Непэ шIэныгъэлэжьэу, цIыф шIагъоу, адыгэ кIалэу ар лIыпкъым иуцуагъ. Ащ пае сигуапэу сыфэгушIо. Инасып къушъхьэм фэдэу лъагэу, ипсаунгъэ щылычым фэдэу пытэу, ищыIэныгъэ гъатхэм фэдэу илъэсыбэ къыгъэшIэнэу сыфэхъохъу.

* * *

Адэ сыд фэда непэрэ Хъанджэрые? Джа нахьыпэм зэрэщытыгъэм фэдэу лэжьэкIошху. ЫпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, гуманитар шIэныгъэхэм яинститутэу КъБР-м ыкIи РАН-м и Къэбэртэе-Бэлъкъар научнэ гупчэу щыIэм филологиемкIэ отделэу къыщызэIуахыгъэм иIофышI. А отделым ипащэу ТIымыжъ Хьэмыщэ мары къыIуатэрэр:

— Хъанджэрые егъашIэм къытхэтыгъэм фэдэу къытхэзагъэ, къыддэлажьэ, анахь Iоф къинхэм зафигъазэзэ къыддэгъогурыкIо. Апэу къызщытхэхьагъэм къыщыублагъэу къэбэртэе литературэм изэхэфын Iоф дешIэ. Нэужым Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэм ицIыфыбэр къызэрэкIэлъэIугъэм тетэу хьазыр хъугъэ IофшIагъэм щэрджэс литературэр хэтхэжьыгъэн фаеу пшъэрылъ къызэуцум, ащи зыфигъэзагъ. Джы а IофшIэгъэ зэфэхьысыжьыгъэ инэу «Адыгэ литературэм итхыд» зыфиIорэм иапэрэ том мыгъэ къыдэкIынэу тежэ. Ащи изакъоп. НэмыкI IофшIэгъэшхоми ыцIэ къеIогъэн фае. Ар адыгэ тхэкIо, драматург, публицист Iазэу IутIыжь Борис итворчествэ фэгъэхьыгъэ тхылъыр ары. Ари мыгъэ къыдэкIынэу гугъапIэ щыI. Ащ нэмыкIэу Хъанджэрые итхыгъэ зэхэугъоягъэхэр зыдэт тхылъым иIэпэрытхи хьазыр. Ари шIэхэу къыхаутынэу тэгугъэ...

БакIо Хъанджэрые иунагъо, ишъхьэгъусэ нахьыпэкIэ ягугъу къашIыгъэми, джыри зэ къыфэзгъэзэжь сшIоигъу. Бэрэ ахэм яунэ сихьагъ, сисыгъ, щыгъу-пIастэ щысшхыгъ, сэ сиунагъуи Хъанджэрыерэ ишъхьэгъусэ Любэрэ щытхьакIэхэуи хъугъэ. Ар унэгъо дышъ зыфаIорэм фэд. Хъанджэрые щэрджэс кIалэми, Налщык зыкIэкIожьыгъэми ушъхьагъу иIэн ылъэкIыщт. Любэ къэбэртэепхъу, Шэуджэнмэ япшъашъэу Хъанджэрые къыщэгъагъ. Джы непэ унэгъо насыпышIоу Налщык щэпсэух. ЯкIалэу Зураб экономистэу, япхъоу Джамиля врачэу мэлажьэх, тIуми Къэбэртэе-Бэлъкъар университетыр къаухыгъ. Ежь Люби илъэсыбэрэ кIэлэегъэджагъ, кIэлэпIугъ. Арын фае фэIазэу къакIэхъухьагъэхэр зыкIипIугъэхэри.

Насыпыр къябэкIэу, псаунгъэм щымыкIэхэу джыри илъэсыбэрэ щыIэнхэу тафэлъаIо.

МАМЫЙ Руслъан.

Гуманитар шIэныгъэхэм апылъ Адыгэ республикэ институтэу Т.М. КIэращэм ыцIэкIэ щытым итхьамэтэгуадз, филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор, Урысые Федерацием шIэныгъэхэмкIэ изаслуженнэ IофышI.

Искусствэр — тибаиныгъ

Макъэр дахэмэ орэдыри...

Тиреспубликэ ифилармоние иэстрадэ купэу «Ошъутенэм» иорэдыIоу Жьакъщэкъулэ Маринэ Адыгэ къэралыгъо университетым искусствэхэмкIэ иинститут щеджэ. Адыгэ Республикэм имэфэкI концертхэм, кIэлэегъаджэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ зэхахьэхэм ахэлэжьэнэу зегъэхьазыры.

ОрэдыIо ныбжьыкIэм мэкъэ Iэтыгъэ дахэ иI. УедэIу зыхъукIэ, орэдышъом гукIэ ухещэшъ, угъэгупшысэ. АдыгабзэкIи, урысыбзэкIи аусыгъэ музыкальнэ произведениехэм ябаиныгъэ цIыфмэ алъигъэIэсы шIоигъу.

Адыгеим икомпозитор цIэрыIоу Натхъо Джанхъот итворчествэ ехьылIэгъэ пчыхьэзэхахьэм Жьакъщэкъулэ Маринэ хэлажьэзэ гущыIэгъу тызыфэхъум къытиIогъагъэр сщыгъупшэрэп:

— Натхъо Джанхъот иорэдхэм гум ильыр къапIо пшIоигъоу уахътэ къыуагъэкIу. Джанхъот иорэдхэр шъабэх, Адыгеим фэгъэхьыгъэу ыусыгъэр макIэп...

— Адыгэ культурэм ия V-рэ Дунэе фестиваль, Адыгэ Республикэм имэфэкI концертхэр филармонием щыкIощтых. ЗэхэщакIомэ сэ сащыщэп, ау тиартистхэм зызэрагъэхьазырырэм сигуапэу сылъэплъэ, — къеIуатэ АР-м ифилармоние идиректор шъхьаIэу Хъот Заур. — Жьакъщэкъулэ Маринэ тиорэдыIо ныбжьыкIэмэ ащыщ, тапэкIэ нахь зыкъызэIуихынэу тыщэгугъы.

IэкIыб хэгъэгумэ къарыкIыщт тильэпкъэгъухэу адыгэ культурэм и Дунэе фестиваль хэлэжьэщтмэ Жьакъщэкъулэ Маринэ аIукIэщт. Художественнэ купхэм ахэтхэр искусствэм зэрэфэлажьэхэрэм шIогъэшIэгъонэу лъэплъэ.

— Жьакъщэкъулэ Маринэ академическэ произведениехэр къыIощтыгъэх, джы эстраднэм нахь пыщагъэ хъугъэ, — еIо Урысыем изаслуженнэ артисткэу, Адыгеим инароднэ артисткэу Нэхэе Тэмарэ. — Маринэ есэгъаджэ. Мэкъэ дахэ иIэшъ, иорэд къэIуакIэ сегъэгушIо.

ОрэдыIо ныбжьыкIэу Жьакъщэкъулэ Маринэ нахь пытэу ылъэ зытеуцокIэ, тиконцерт хэхыгъэмэ нахьыбэрэ ащытлъэгъущт. Адыгеим инароднэ артистэу Андзэрэкъо Чеслав къызэрэтиIуагъэу, къуаджэу Фэдз щапIугъэ пшъашъэм лъэпкъ искусствэм лъэгъо дахэ щыпхырищын ылъэкIыщт. Адыгэ къэралыгъо университетым ия 70-рэ илъэс фэгъэхьыгъэ зэхахьэмэ М. Жьакъщэкъулэм орэд къащиIощт.

Сурэтым итыр: **«Ошъутенэм» иорэдыIоу Жьакъщэкъулэ Марин.**

БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

ТыгъэгушIу, илъэс ешIэгъур!

Урысыем баскетболымкIэ ихъулъфыгъэ командэхэу апшъэрэ купым хэтхэм 2010 — 2011-рэ илъэс ешIэгъур чъэпыогъум и 2-м аублэ. Мыекъопэ «Динамо-МГТУ»-м итренер шъхьаIэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Андрей Синельниковым тызыIокIэм, тиспортсменхэр илъэс ешIэгъум къызэрекIолIагъэм, нэмыкI Iофыгъохэмэ тащигъэгъозагъ.

— Апэу къыхэзгъэщынэу сызыфаер апшъэрэ купэу «Б»-м зэхьокIыныгъэхэр зэрэфэхъугъэхэр ары, — еIо Андрей Синельниковым. — Командэ 19 щызэнэкъокъущт, ахэр купитIоу гощыгъэх. Тэ тызыхэтым команди 10 щешIэщт. Апэрэ чIыпIэр къыдэзыхырэр занкIэу финалым хэфэщт. Я 7-рэ чIыпIэм нэс къыдэзыхырэр апшъэрэ купым хэт командибгъум къыхэкIыгъэхэм адешIэщтых.

— КъэпIуатэрэр гурыIогъуаеу щыт.

— Тэрэз зыфапIорэр. Апэрэ чIыпIиблмэ ащыщ къызыдэтхыкIэ, хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэм тафэбэнэн тлъэкIыщт. Арэущтэу къызыптхыкIэ, гъэзетеджэмэ нахьышIоу къагурыIощт.

— Андрей, спортыр зикIасэхэр анахьэу зыгъэгумэкIырэмэ ащыщ тикомандэ хэкIыжьыгъэхэмрэ шъуштагъэхэмрэ.

— Тикомандэ лъэшэу ищыкIэгъагъ, ау Валентин Кубраковыр хэкIыжьыгъ. Сергей Барсуковыри хэтыжьэп. Ахэр Ростов хэкум щыщых. «Атаман» Ростов-на-Дону аштагъэх.

— Андрей Долгополовыр ешIэщта?

— Зэзэгъыныгъэ дэтшIыгъ, апэрэ ешIэгъумэ ахэлэжьэнэу щыт. Ар зыхэкIыжьыкIэ ычIыпIэ идгъэхьащтхэр къэдгъотынхэу сэлъытэ.

— КIэу шъуштагъэмэ ацIэ къытфеIоба.

— Сергей Воротниковым къыгъэзэжьыгъ. УНИКС Казань, «Локомотив» Ростов-на-Дону, нэмыкIхэми ар ащешIагъ. НыбжьыкIитIу тштагъэ. Антон Тусиковыр Краснодар краим изэнэкъокъухэм къахэтщыгъ, Константин Путимцевыр Мыекъуапэ икIэлэеджакIу.

— Опытышхо зиIэ Сергей Ивановым къыкIэупчIэрэр бэ.

— Ар спортсмен цIэрыIу, тиныбжьыкIэмэ щысэ афэхъу. Сергей Ивановыр тикомандэ икапитанэу ешIэщт.

— Андрей, тибаскетбол командэ ыцIэ зэрэзэблихъугъэм укъытегущыIэмэ тигопэщт.

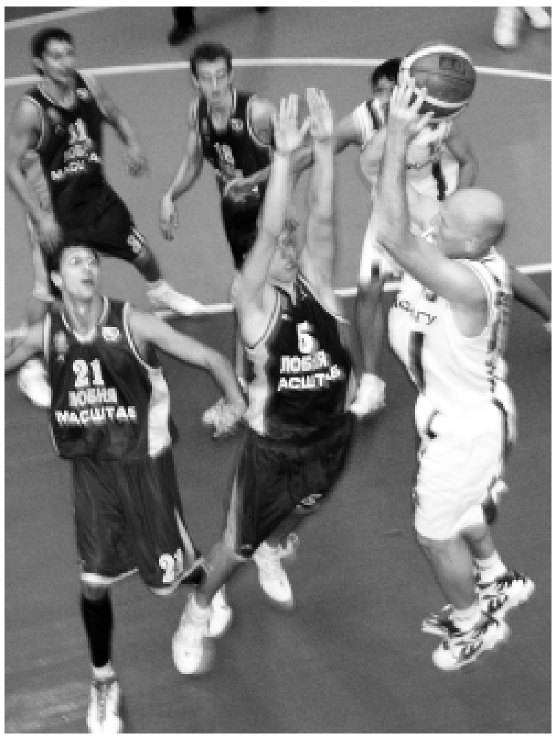

— НахьыпэкIэ «Динамо-АГУ» тикомандэ ыцIэу ешIэщтыгъ. Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетыр пропагандэ шIыгъэным тыхэлажьэ ашIоигъоу Правительствэм къызыщытаIом, псынкIэу тязэгъыгъ. «Динамо-МГТУ» — джары тикомандэ ыцIэр.

— 2009 — 2010-рэ илъэс ешIэгъум апшъэрэ купым апэрэ чIыпIэр къыщыдэшъухыгъ, суперлигэм шъухагъэхьагъ, ау апшъэрэ купым шъукъыхэнэжьыгъ.

— Суперлигэм тыщешIэным тыфэхьазырыгоп. Спортзалышхуи тищыкIагъ. Ти Президентэу ТхьакIущынэ Аслъан илъэс ешIэгъур зытеухым къытIукIи, къызэрэтфэгушIуагъэр лъэшэу тигопагъ. Президентым, Правительствэм янэплъэгъу тит. Баскетбол тешIэзэ ныбжьыкIэхэр тэпIух, Адыгэ Республикэр хэгъэгум нахьышIоу щытэгъашIэ.

— Мы илъэсым пшъэрылъэу шъуиIэр къытэпIуагъэп.

— Дэгъоу тешIэщт, спортыр зикIасэхэр дгъэгушIощтых. Ауж къинэрэмэ тахэтыщтэп — ащкIэ цыхьэ къытфарэшI.

— ШъуигухэлъхэрÂ къыжъудэхъунхэу шъуфэсэIо.

— Тхьауегъэпсэу.

«Динамо-МГТУ»-р 2010 — 2011-рэ илъэсхэм

4. Тусиков Антон
5. Пепеляев Алексей
6. Путимцев Константин
8. Тыу Георгий
9. Гапошин Артем
10. Хмара Илья
11. Блэгъожъ Къэплъан
12. Мэрэтыкъо Тимур
13. Иванов Сергей
14. Степанов Александр
15. Долгополов Андрей
18. Хьакъунэ Руслъан
20. Воротников Сергей.

Тренер шъхьаIэр: Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу **Андрей Синельников.**

Тренерыр: Урысыем спортымкIэ изаслуженнэ мастерэу **Сергей Иванов,** командэм икапитанэуи ар къыхахыгъ.

ШъунаIэ тешъудз: лъэкъуацIэхэм апэ-чIынатIэу щыт пчъагъэхэм спортсменхэм ямайкэмэ атедзэгъэ номерхэр къагъэлъагъо.

Сыдигъуа зешIэщтыр?

2-3.10
«Динамо-МГТУ» — «Эльбрус» Щэрджэскъал
5-6.10
«Динамо-МГТУ» — «Динамо» Ставрополь
20-21.10
«Автодор» Саратов — «Динамо-МГТУ»
23-24.10
«Волжанин-ГЭС» Волжский — «Динамо-МГТУ»
10-11.11
«Динамо-МГТУ» — «Липецк» Липецк хэку
13-14.11
«Динамо-МГТУ» — БК «Тамбов» Тамбов
30.11-1.12
«Родники» Ижевск — «Динамо-МГТУ»
3-4.12
«Старый Соболь» Нижний Тагил — «Динамо-МГТУ»
18-19.12
«Атаман» Ростов-на-Дону — «Динамо-МГТУ»

ЯтIонэрэ къекIокIыгъор 2011-рэ илъэсым щылэ мазэм и 12-м аублэщт. «Динамо-МГТУ»-р Щэрджэскъалэ щешIэщт.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редакцием зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкIыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4725
Индексхэр 52161 52162
Зак. 2687

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00